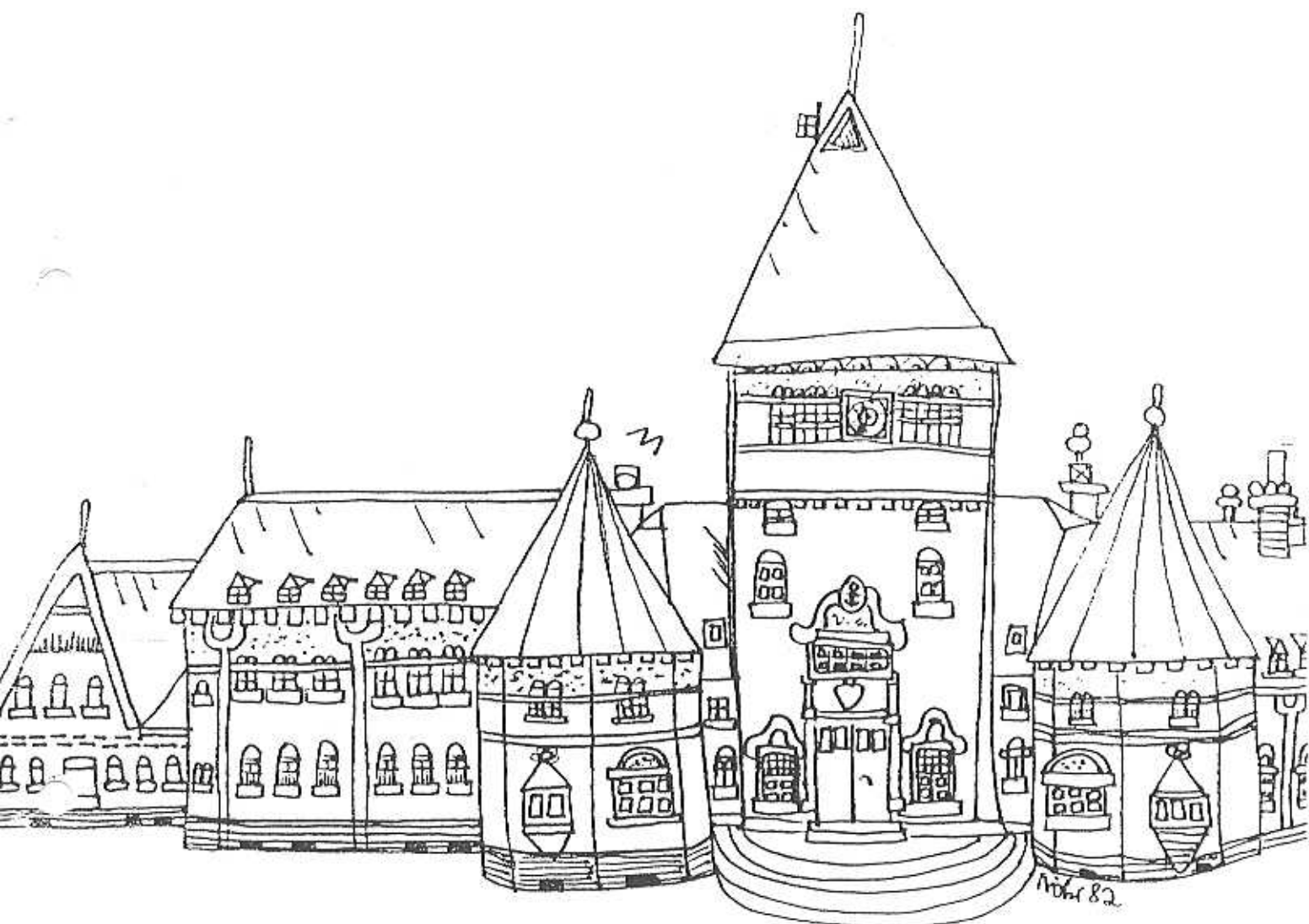

RUNDT OMKRING AARHUS TOLDKAMMER

EN HISTORIE AF
LISBETH NØHR
1995

RUNDT OMKRING AARHUS TOLDKAMMER

Indholdsfortegnelse:

Hack Kampmann	Side 1.
Aarhus Toldkammer.....	Side 2.
To A'er og et T.....	Side 3.
Taget.....	Side 4.
Nordfløjen.....	Side 7.
En øjenvidne beretning. Kirsten Buch fortæller.....	Side 8.
Moderniseringen i 1917.....	Side 11.
Forhallen.....	Side 12.
Sydfløjen. Vejerboden.....	Side 13.
Hundehoveder.....	Side 14.
Skibene.....	Side 16.
Den Sydlige Lanterne.....	Side 16.
14. Februar 1898.....	Side 18.
Pakhuset - og kældrene under bygningen.....	Side 18.
Endnu en øjenvidne beretning. Toldinspektør Bang fortæller.....	Side 19.
Pakhuset - Stueetagen.....	Side 20.
Pakhuset - 1.sal.....	Side 22.
Pakhuset - 2.sal.....	Side 23.
Kælderen under Pakhuset.....	Side 23.
Loftet over Vejerboden.....	Side 25.

Indholdsfortegnelse (fortsat)

Toldoplagsgangen.....	Side 25.
Midttertårnet.....	Side 27.
Flagene.....	Side 28.
Uret på Facaden.....	Side 28.
Fra Kvist til Kælder.....	Side 30.
Kassererkontoret.....	Side 31.
Kælderen under Nordfløjen.....	Side 32.
Cirklen er sluttet.....	Side 32.

Forrest i hæftet er indsat planer over de tre af etagerne i bygningen.

I forbindelse med Kirsten Buch's historie er indsat en plan over tjenesteboligen.

Fotokopier af bygningsdetaljer er indsat i sammenhæng med teksten.

Originalfotografierne er taget af Lars Bombolt Poulsen m.f, Told- og Skatteregion Århus.

Kilder:

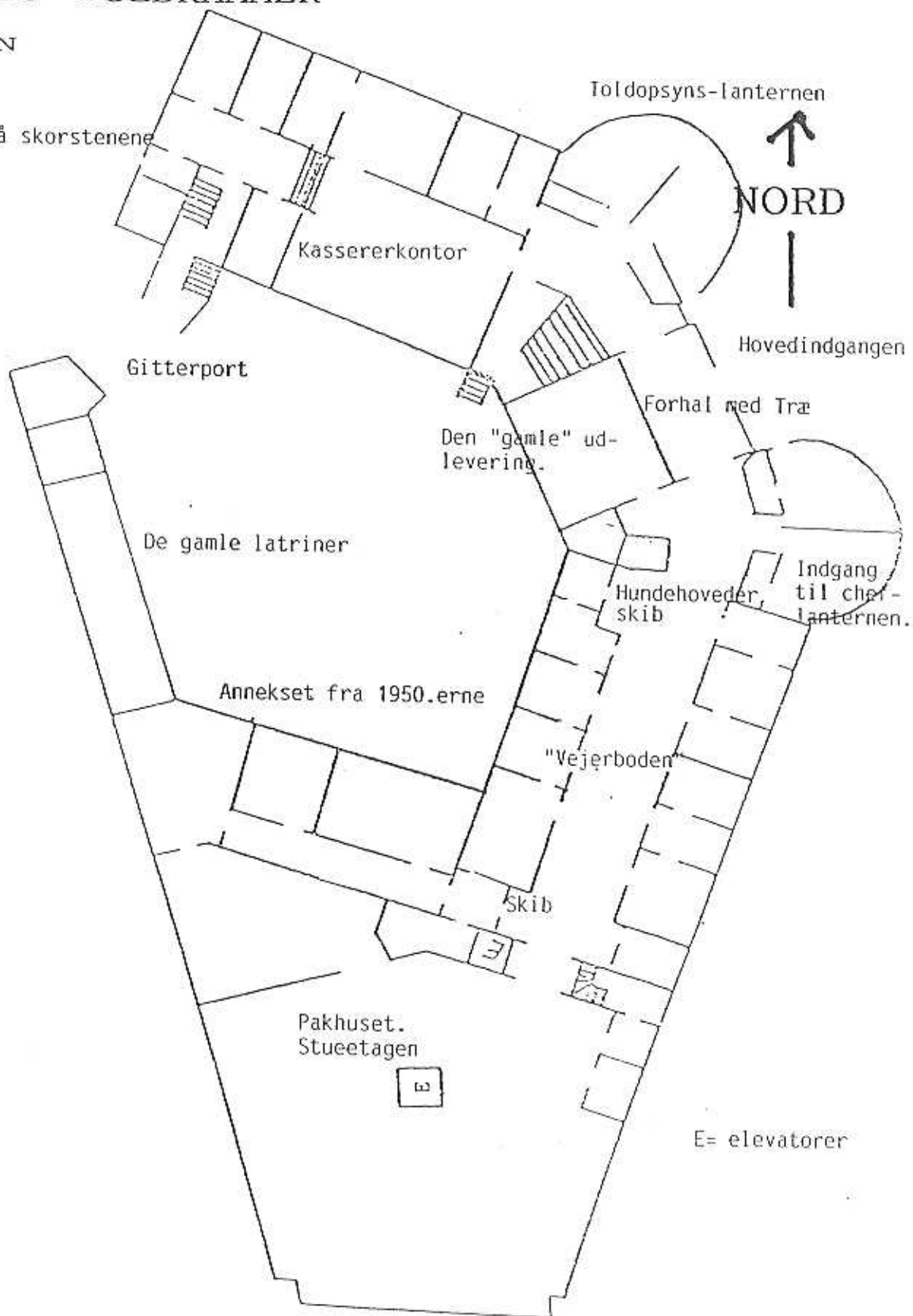
Dansk Toldtidende.
Kirsten Buch

Historien er skrevet og redigeret af
Lisbeth Nøhr, Told- og Skatteregion Århus.

AARHUS TOLDKAMMER

STUEN

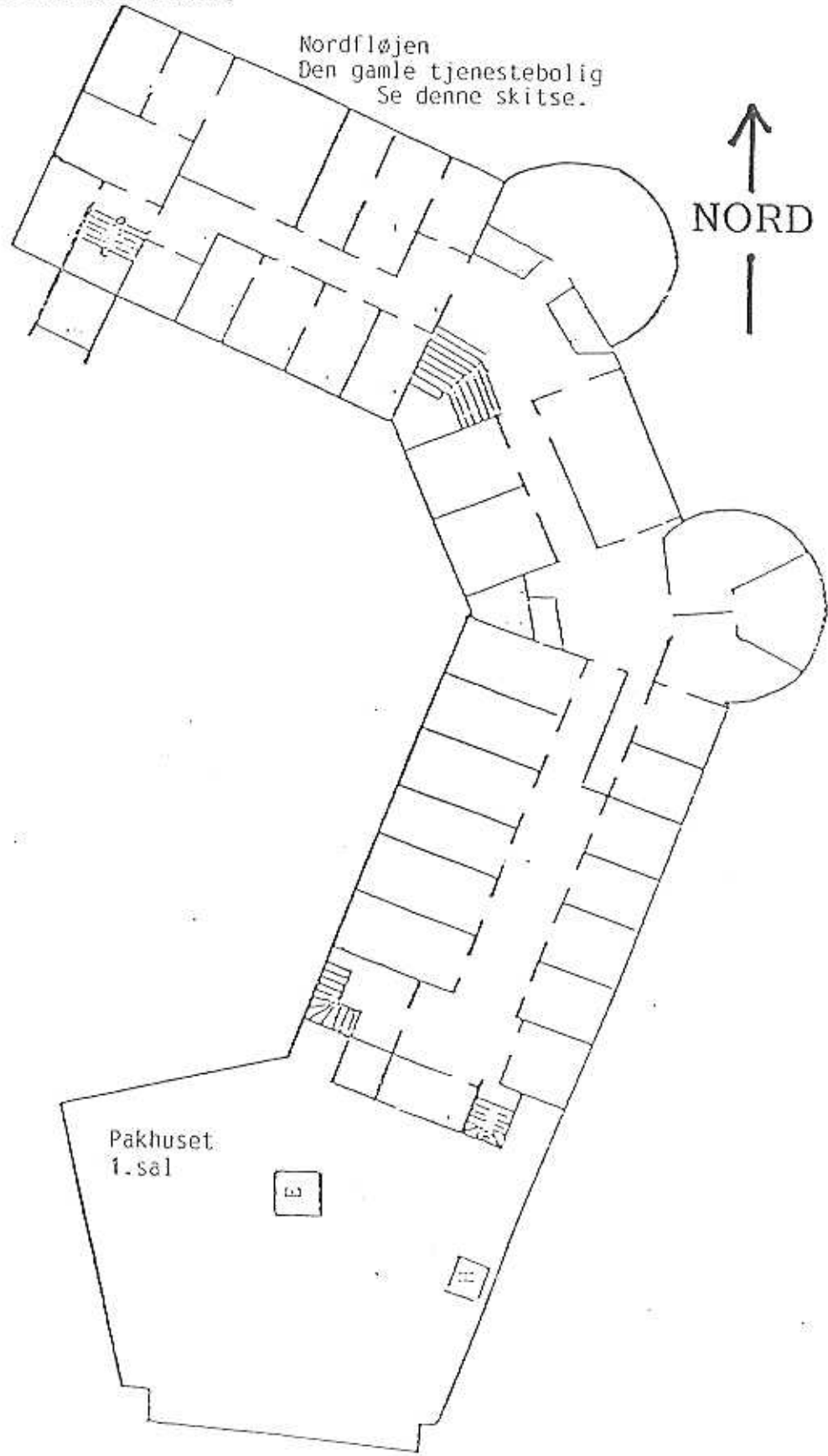
Fuglene på skorstenene

E= elevatorer

AARHUS TOLDKAMMER

1. SAL

AARHUS TOLDKAMMER

2. SAL

Tidligere værelser
til tjenesteboligen

Tidligere loft
strøer og gang-
bro.
I dag Kantine

↑
NORD
|

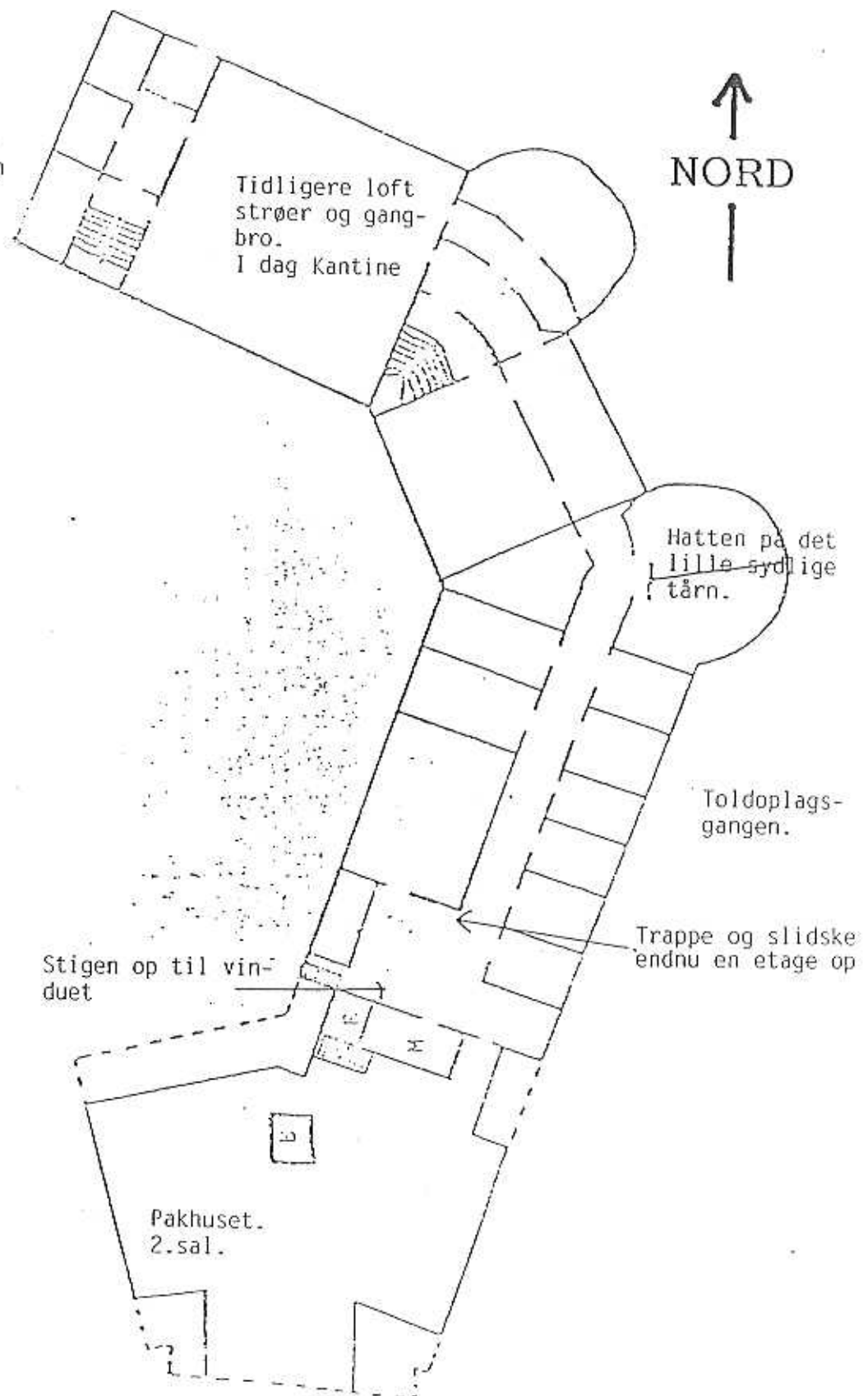
Hatten på det
lille sydlige
tårn.

Toldoplags-
gangen.

Stigen op til vin-
duet

Trappe og slidske
endnu en etage op

Pakhuset.
2.sal.

RUNDT OMKRING AARHUS TOLDKAMMER.

Når man kommer sejlene med færgen til Århus, får man får man en enestående udsigt til tre himmelstræbende tårne af vidt forskellig karakter.

Mellem Rådhusets firkantede moderne tårn og Domkirkens slanke spir ses det tredje tårn.

Bygningen under tårnet dominerer hele den indre havn, fordi den er både massiv, stor og imponerende, næsten som en borg.

Mange kender bygningen udefra, fordi den er så markant i Byens profil, men nogle tænker måske også på, hvordan den mon ser ud indeni, hvem har lavet den og hvem bruger den.

Forhåbentlig kan disse følgende bemærkninger give nogle svar, så man - næste gang man ser bygningen - ikke bare ser den som en facade, men som et levende hus med sin egen personlighed.

Det er en bygning, som i næsten hundrede år, har været en arbejdsplads for mange mennesker. Mennesker, som, gennem mange år, ofte har fået et personligt forhold til denne smukke bygning.

HACK KAMPMANN

Først og fremmest er bygningen "Århus Toldkammer", og dernæst er arkitekten Hack Kampmann.

En arkitekt, som gennem sit virke, i særlig grad, har sat sit præg på Århus gennem sine elegante streger og detaljer.

Hack Kampmann blev født i Ebeltoft i 1856. Han døde i København i 1920. Han byggede især mange "offentlige" bygninger - både her i Århus, men også andre steder i landet. Han blev iøvrigt udnævnt til Kongelig Bygningsinspektør for Nørrejylland efter professor Walther i 1892, hvorefter han havde overopsynet med Statens bygninger.

I Århus byggede han bl.a. Toldkammerbygningen, Århus Teater, det nuværende Erhvervsarkiv ved Åen, Postkontoret i Kannikegade, Katedralskolen ved Domkirken og sidst - men ikke mindst - Marselisborg Slot.

Han byggede også toldkammerbygninger - i perioden mellem år 1900 og 1920 - blandt andet i Aalborg, Skagen, Frederikshavn, Hjørring og Silkeborg, men ingen af dem så storslåede i både størrelse og detaljerigdom, som den i Århus.

ÅRHHUS TOLDKAMMER

Omkring 1890 besluttede staten, at man - til afløsning for en toldbod, hvor rammerne nærmest blev sprængt af de stigende godsmængder - ville bygge et nyt toldkammer.

Så stort, så plads ikke ville blive et problem i de næste hundrede år, troede man.

Finansudvalget bevilgede et beløb på 366.160 kr, og Byen Århus stillede - til toldforretninger - en særpræget trekantet grund gratis til rådighed for Staten.

Ud til havnefronten. Tættest på Byens hjerte - Domkirken.

Området havde - 40 til 50 år tidligere - været havbund, og derfor havde Kystvejen faktisk været en havnepromenade. Men nu lå området inddæmet, opdrænet og brugt til opmagasinering af det tømmer, som skibene bragte med sig fra Sverige og Finland.

Man måtte derfor - som det første - nedbanke omtrent 2.500 pæle af Pommersk Fyr i den gamle havbund til stabilisering og fundamentering af den kommende bygning.

Bygningen blev tilpasset det trekantede areal. Et massivt tårn i midten - flankeret af et mindre og slankere tårn på hver side, som en skildvagt.

Elegant løste Hack Kampmann den givne opgave.

Sammenhæftet med det mindre nordlige og sydlige tårn ses en fløj i hver retning. For enden af den sydlige fløj ligger en lavere bygning på tværs.

Hul i ryggen som en elverpige er toldkammerbygningen. Uhøfligt - synes det - vender bygningen ryggen til Byen. Et brag af en facade - storslået og massiv - ud mod Havnen.

Og det er egentlig logisk, fordi bygningen vender ud mod dem, som den er lavet for. Skibene på vej ind - lastet med gods fra nære & fjerne lande.

Set fra et skib på vej ind gennem havneindløbet er bygningen en genspejling - en kopi af Århus Byvåben.

Et billede, som fortæller alle på vej ind i havnen, at "Byen bagved Bygningen" er Århus.

Endnu en af de meget elegante Hack Kampmann detaljer.

T O A ' ER OG ET T .

Bygningskomplekset er opbygget i røde mursten på en granitsokkel. Nogle af murstenene er specielt lavet til dette hus.

I murstenene er indbrændt et T, som deler et stort A i to A'er. Aarhus Toldkammer selvfølgelig.

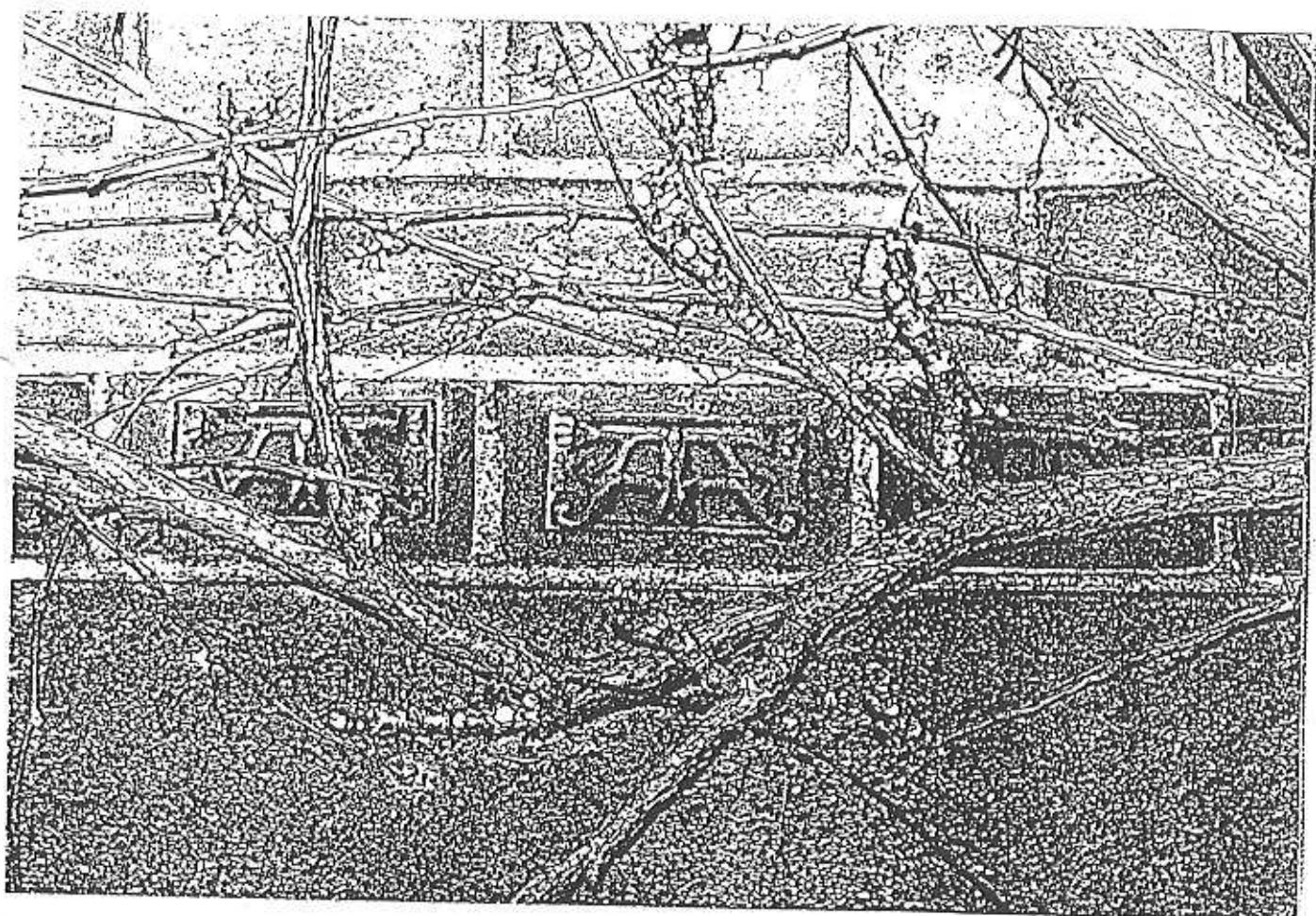
Hack Kampmann var - foruden en mand med stor sans for detaljer - også en praktisk person, fordi han brugte den samme slags sten, da han byggede det nye Teater året efter.

"Aarhus Teater" - 2 A'er og et T. Viola!

Disse mursten er brugt overalt på Toldkammerbygningen. Som mønstre over vinduerne, som striber over den granitsokkel, som bygningen står på, og ikke mindst over hele overfladen på det store hovedtårn.

Dette store, tunge og massive midtertårn bliver løftet op til næsten at blive let og elegant, fordi Hack Kampmann brugte disse specielle mursten i et skakbræt-mønster på kryds og på tværs af tårnet.

Læg nakken tilbage og se op på hovedtårnets tagryg - helt der oppe, hvor himlen begynder.

TO A'ER OG ET T

På hver side af den høje flagstang - som har en løve på toppen mindst 35 meter over gadehøjde - sidder en vindfløj fast i tagryggen.

Elegant - med næsten kniplingseffekt - springer De Danske Løver.

Ikke alene fortæller arkitekten - gennem bygningen - at "Byen bagved Bygningen" er Århus, men han fortæller også skibene på vej ind, at bygningen er den Danske Stats opkræver for de afgifter, som ligger på det gods, som skibet bringer med sig i sin rummelige last.

Hack Kampmann begyndte at bygge på sit hus i 1894. I 1897 stod det færdigt. Et hus, om hvilket der allerede dengang, stod det ry, at det var den smukkeste Toldkammerbygning, som man havde set.

Hvor ret havde man ikke allerede dengang! Bygningen kan stadigvæk måle sig i kvalitet med andre bygninger - både i og udenfor Århus.

TAGET

Taget på bygningen har efter sigende været i tofarvet skiffer. Rødt og grønt, som man finder det i Sydtykland og i det franske Alsace.

Det må have været et prægtigt syn, men den grå farve foretrækker jeg, fordi den giver plads for de mange detaljer på Huset.

Jeg har ikke fundet finde et årstal for hvornår taget skiftede farve. Da man lagde nyt tag på i 1980'erne, var farven allerede grå.

Men - og det er også charmen ved bygningen - så ser man hele tiden nye detaljer.

En sen eftermiddag i august 1995, hvor dagen gik mod aften, og hvor det bløde lys ramte midtertårnets nordlige side, så jeg de grønne og røde farver helt deroppe ved tagkanten.

Fra striber af skidt forvandlede det sig til et meget svagt mønster fanget i solens stråler. Den næste morgen, da jeg igen - som sædvanlig så op på bygningen - var mønstret væk, og der var kun snavs at se.

Det var ren magi. Og magien virker, når solen står i den rigtige vinkel, på det rigtige tidspunkt og når man selv ønsker at se.

På tagkanten - især ind mod porten - ses ananas i granit.

Et materiale, som Hack Kampmann ofte har brugt, er kobber - både til skotrenderne og de meget elegante lynafledere, men også nedløbsrør er forsynet med flåsede "kobber-strømpebånd".

Tagudhængene er store firkantede, bemalede træplader.

Fra hovedtrappen ses, at hvert andet felt er bemålet med en stjerne, og hvert andet felt er bemålet med en halvmåne.

Igen en af Hack Kampmann's små detaljer, med henvisning til Århus Byvåben.

På flere af de andre tagudhæng er det ornamentik fra Vikingetiden, som snor sig.

Meget symbolsk. Ved at bruge denne ornamentik knytter Hack Kampmann tråden tilbage til det oprindelige Århus, fordi bygningen ligger meget tæt på det område, hvor vikingerne slog lejr og byggede deres by.

Tag endelig ikke fejl. Hack Kampmann har lagt en mening i hver eneste lille detalje.

De bemalede tagudhæng er desværre medtaget af Tidens Tand, men dog genkendelige i motiverne, hvis man ved, hvad man skal se efter.

Kronen på værket - og prikken over I'et - er de 2 skorstene på Nordfløjen - nærmest porten til gården.

De er bygget op med elegance af forskelligt farvede og glaserede mursten, så de næsten virker "snøede".

Øverst på hver skorsten ligger sorte fugle på sortmalede reder. Det hele af pladejern.

Hele arrangementet er selvfølgelig lavet med det praktiske formål at holde de rigtige fugle fra at bygge reder i de to skorstene.

Hvor elegant er dette ikke lavet, og hvor vittigt er det ikke udført, fordi disse fugle, som ligger fast forankret på deres reder, fortæller simpelthen de rigtige fugle, som er på jagt efter en redeplads, at de godt kan flyve videre, fordi "her er altså optaget".

Man føler, når man står på hovedtrappen foran Toldkammerbygning og ser rundt, at det er et "særligt" sted. Det er LIGE her, at Bygningen og Havnen indgår i en særlig harmoni.

Til den ene side vandet, skibene, pakhusene, kranerne og hele havnetrafikken - og til den anden side Bygningen. Og det hele hænger uløseligt sammen.

Men se nu rigtigt på bygningen. På hele tagforløbet, på alle detaljerne, og dem er der mange af.

Op fra hver tagrende skyder der spydspidser - næsten som franske liljer - med det praktiske formål at holde på vintersneen.

Men gør de nu også det?

Nej! Når sneen lægger sig højt op ad det stejle tag - og når tø'en gør den våd og tung - er disse spinkle spidser kun en symbolsk-forhindring for de laviner af våd og tung sne, som vælter ned fra taget.

Mange af os ved bedre end at sætte bilen på parkeringspladserne nærmest bygningen. Braget fra den nedfaldne sne har ofte fået os til - i livsfarlige vinkler - at hænge ud af vinduerne for at se hvordan små biler har lidt en fortrædelig "død", og hvordan større biler ofte kommer til at se helt anderledes ud.

Inden man går ind i bygningen - gennem den store tunge udskårne hoveddør - må man lige bemærke, at døren er kronet af Rigsvåbenet og af Århus Byvåben.

Højt, højt oppe på facaden er der et bånd af sandsten med indskriften "Kongeligt Toldkammer Anno 1897" - lige under uret.

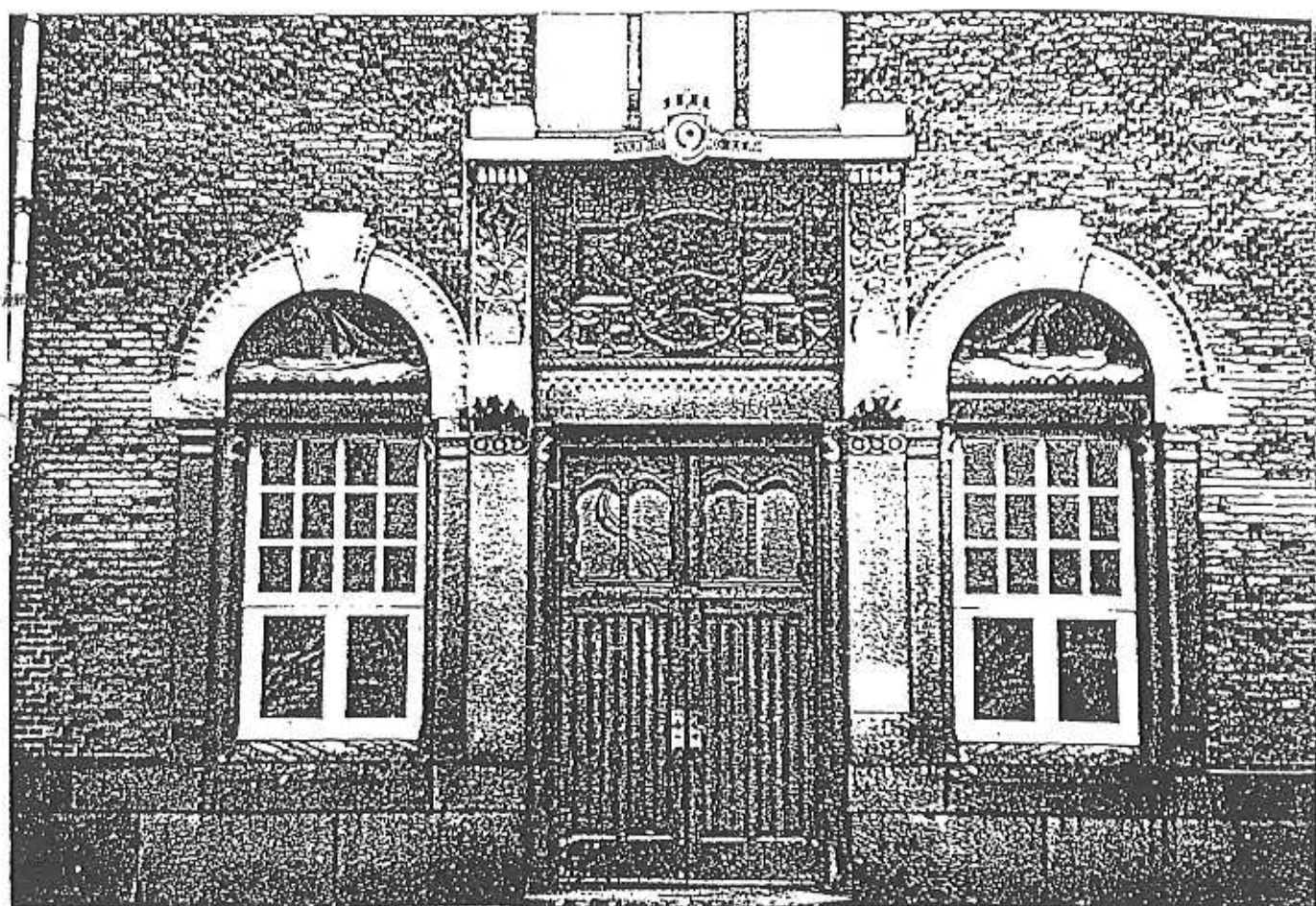
Endnu højere oppe. Helt oppe på taget ses et udbygget ly, som skærmer en klokke.

Kong Christian den IX's kongevåben sidder midt over døren, og her fortæller en indskrift, at bygningen er rejst i hans 34'te kongear.

Både på hoveddøren og på de to side-døre er der udskårne dyr og fugle, og eftersom man siger, at Hack Kampmann kun brugte nordiske dyr og fugle, kan det være marsvinet, hejren og mågen, som er motivet.

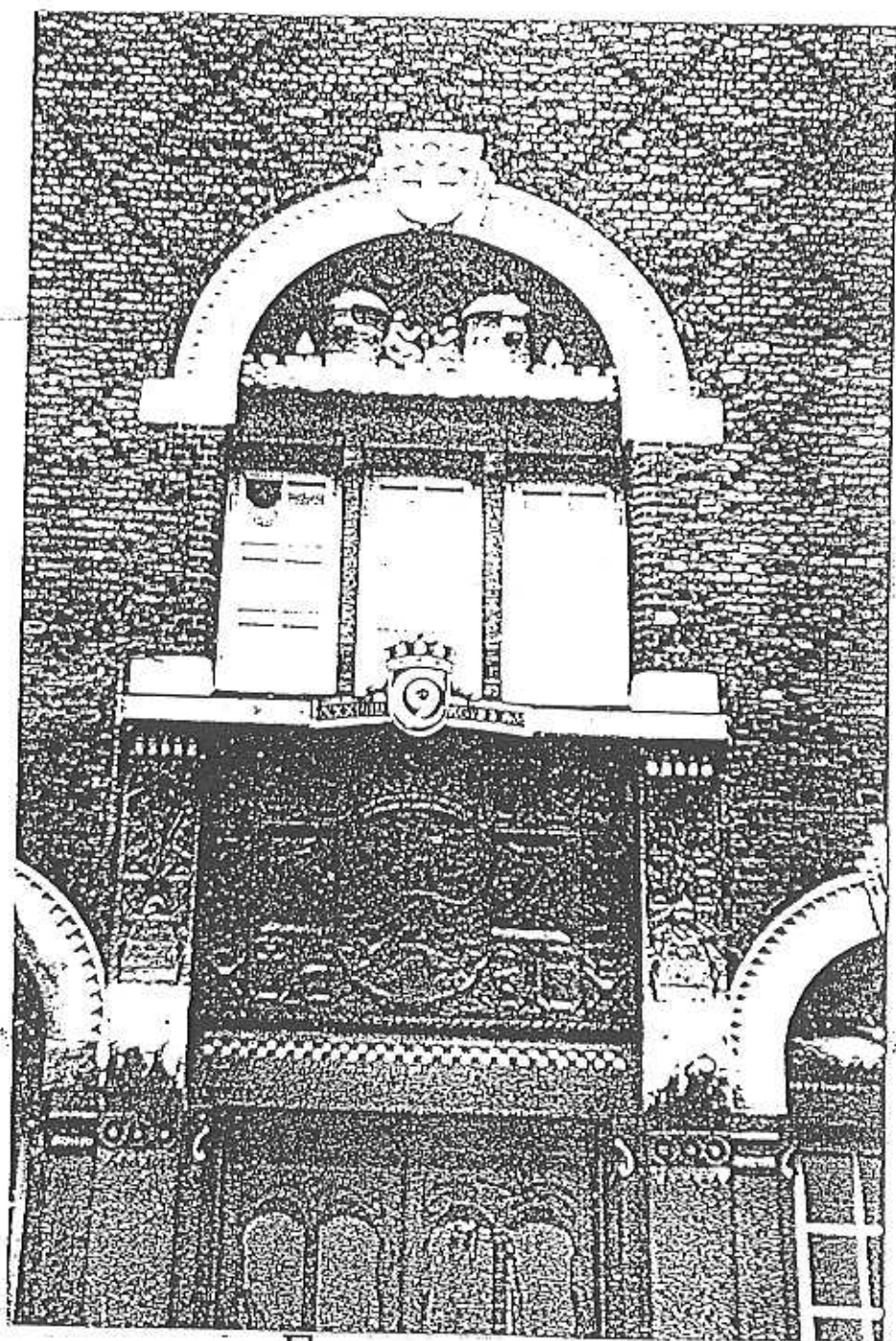
De udskårne bjælker i tagudhænget ligner nøjagtig en række søpapegøjer, som trykker næbbene ind mod brystet.

Omkring hoveddøren er der 2 skibsmotiver i sandsten, ligesom der er et hundehoved på hver side af døren, kronet af endnu et relief. Disse detaljer ses også inde i bygningen, men dem kommer vi tilbage til, når vi begynder at se på bygningen indefra.

FRONTPARTIET VED HOVEDDØREN

- Århus Byvåben
- Rigsvåbenet
- Christian den XI's mærke.
- Hundehoveder
- Hoveddør

FRONTPARTIET VED HOVEDDØREN

- Århus Byvåben
- Rigsvåbenet
- Christian den XI's mærke.
- Hundehoveder
- Hoveddør

NORDFLØJEN

Den nordlige fløj har altid været kontorfløj.

Indtil 1917 stod imidlertid 1.ste salen ubenyttet hen, og man overvejede først at bruge arealet til pakhus, men dette gik man fra, fordi det var alt for besværligt at få godset bragt derop.

Herefter overvejede man at bruge denne etage til det kassererkontor, som befandt sig i stueetagen, men dette opgav man også.

Efter 1917 - og indtil omkring 1965 - blev 1.ste salen i Nordfløjen indrettet til tjenestebolig for Toldkamrets chef (Toldinspektøren) og for hans familie.

En tjenestebolig for denne embedsmand var et stort gode i denne bolignødens tid, men det var også en fordel for Staten. En af toldinspektørens tjenesteplichter var også et bygningstilsyn - et ansvar for bygningens forsvarlige vedligeholdelse.

Da han fik bolig i bygningen, fik han et anderledes grundigt kendskab til bygningen - med dens mere end hundrede rum - gennem sin daglige færden.

Loftet på Nordfløjen var kun et råt bjælkeloft indtil 1981, hvor der blev indrettet en kantine for medarbejderne. Med stor pietetsfølelse for rummet, fordi man har bibeholdt de store rå træbjælker - både støttepillerne og de tværgående loftsbjælker - i sort silhuet mod de hvide loftsplader.

Medens tjenesteboligen var ibrug, anvendte man imidlertid loftet til bl.a. tørreloft, og der lå - yderste i fløjen ud mod katedralskolen - også nogle værelser på dette loft.

EN ØJENVIDNE BERETNING.

KIRSTEN BUCH FORTÆLLER:

Århus Toldbod. Embedsboligen 1937 til 1962.

Min farfar Emil Buch-Jensen var uddannet cand. jur. fra Københavns Universitet og arbejdede i 1920'erne og 1930'erne i Finansministeriet, Departementet for Told- og Forbrugsafgifter.

I 1937 blev farfar - i en alder af 42 år - udnævnt til toldinspektør i Århus med tjenestebolig på Toldboden.

Det betød, at han og familien, hustru Karen Margrethe Buch-Jensen og børnene Svend (min far) 13 år, Kirsten 12 år og Ellen 6 år, solgte rækkehuset i Ordrup, nord for København, for at drage vestpå.

Det nye hjem, tjenesteboligen på Toldboden, var beliggende i Nordfløjen og omfattede hele dennes 1.sal. Deril kom 2 pigeværelser, vaskerum, rullestue, tørreloft og pulterkammer på 2.sal samt diverse rum i kælderen.

Min personlige erindring om Toldboden starter lige før man når Gitterporten. Her førte en solid trappe op til lejligheden, idet både hoveddør og køkkendør på det tidspunkt (i 1950'erne) blev nået ad denne vej.

Tallene i parentes henviser til skitsen.

På reposen midtvejs var der adgang til et såkaldt "frostfrit" wc (1) hvis skyl blev udløst af en underlig fjedermekanisme.

Det var et koldt og ugemytligt sted, og vi var - som børn - ikke særligt begejstrede, når vi en sjælden gang imellem var nødsaget til at benytte det.

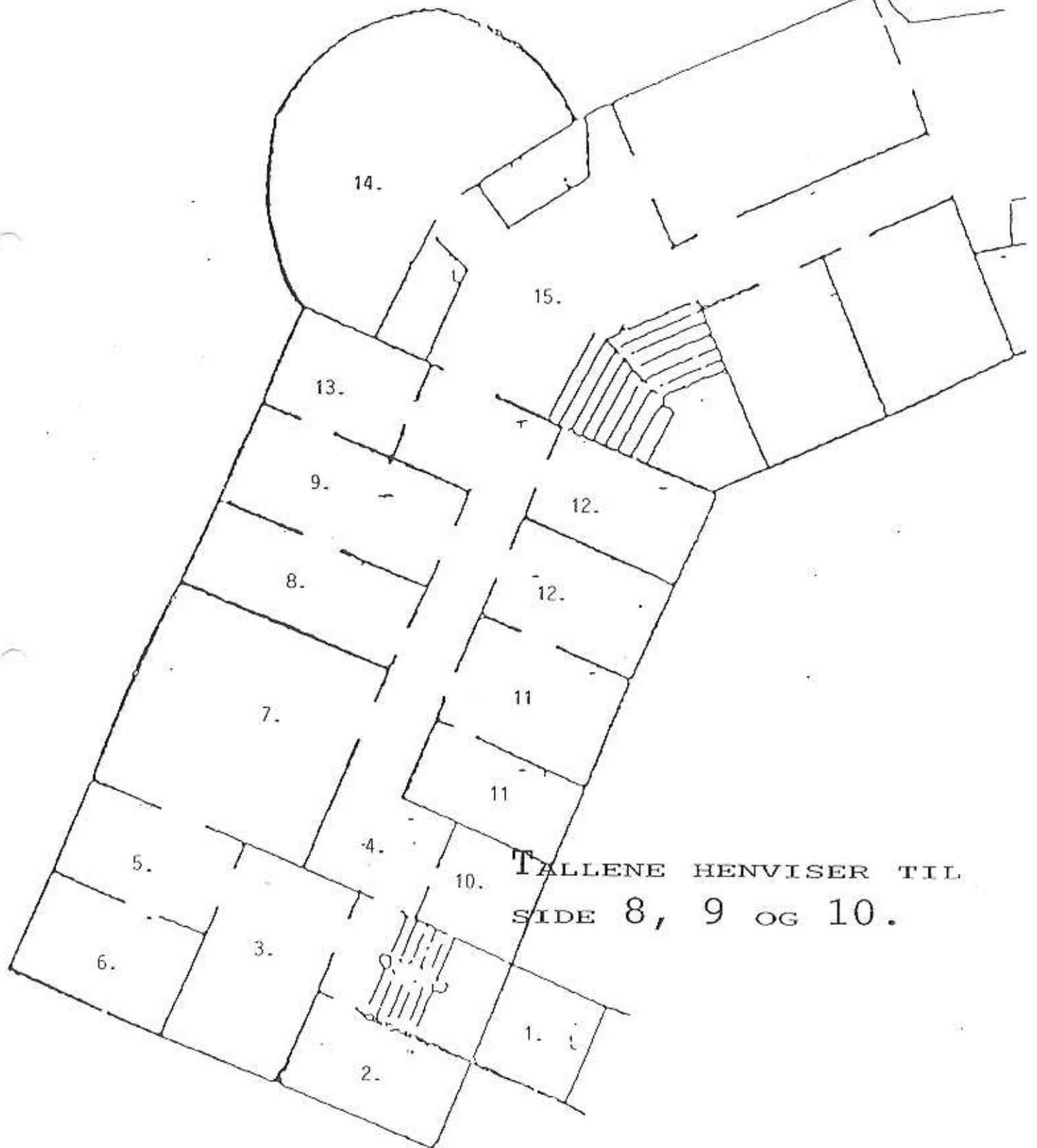
På 1.sal førte en dør på venstre hånd ind til et afsondret værelse, som blev lejet ud. (2).

Gik man lige ud, kom man ind i køkkenet (3). Gik man til højre, kom man ind i den entre, som havde afløst den "gamle" hovedentre med indgang fra Toldbodens hovedtrappe. (4).

AARHUS TOLDKAMMER

NORDFLØJENS TJENESTEBOLIG

PÅ 1. STE SAL.

TALLENE HENVISER TIL
SIDE 8, 9 OG 10.

Køkkenet var et forholdsvist stort rum med borde langs væggen og et højt skab på endevæggen. I min tid brugte man bygas til madlavning, men det gamle jernkomfur var der stadig. Under krigen blev dette flittigt benyttet, hovedsagelig til at varme vand på. Der blev fyret med tørv, som blev opbevaret i kælderen under Nordfløjen.

Køkkenets hovedattraktion for min søster og mig var en sort kasse på væggen, forsynet med nogle runde blanke knapper. Når en klap faldt ned og afslørede et tal fra 1 til 6, betød det, at der var blevet trykket på et af lejlighedens ringeapparater. Tallet afslørede, hvorfra der blev ringet.

I min tid var der ikke fastboende hjælp i lejligheden. Min farmor klarede sig med ugentlig rengøringshjælp. Fra starten i 1937 var der imidlertid fastboende hushjælp - med værelse på loftet - og en formiddagspige.

Fra køkkenet kom man ud i anretterværelset, der var forsynet med høje dækketøjsskabe, et gammeldags isskab med store isblokke og en vask. I det ene hjørne var der indbygget et spisekammer, der var så stort, så jeg husker, at min farmor stod ved et bord derinde og rettede frokosten an (5).

Gennem en dør på venstre hånd kom man fra anretterværelset ind i et værelse med egen vaskekuemme og en slags alkove. Det var gennem mange år min fars værelse, men rummet har formodentlig været tænkt som pigeværelse (6).

Gennem døren til højre i anretterværelset kom man ind i spisestuen, i min erindring lejlighedens helt centrale rum, i hvert fald for os børn (7).

Til venstre for døren under det første vindue var der opbygget en forhøjning, der dels udgjorde "en lille stue i stuen", dels gjorde det muligt at sidde ned og samtidig se ud af de højtsiddende vinduer.

På forhøjningen stod et solidt udskåret egetræs-bord, en øreklapstol og endnu en stol i "gotisk" stil. Øreklapstolen var klart den foretrukne, og herfra havde man en pragtfuld udsigt over Havnen og det liv, der udfoldede sig her.

Fra spisestuen var der adgang til dagligstuen gennem en dobbelt skydedør, (8 & 9), men jeg mindes ikke, at vi særligt ofte opholdt os her, bortset fra lidt i juledagene. De voksne har formodentlig tilbragt aftenerne i dagligstuen.

Familiens hunde - fra 1931 til sidst i 1970'erne - en ubrudt række af foxteriører, var i almindelighed forment adgang til dagligstuen, og selvom skydedørene som regel var åbne, trådte de aldrig over tærskelen.

Såvel fra spisestuen, som fra dagligstuen førte døre ud til lejlighedens lange, mørke gang, hvor fra der igen var adgang til badeværelse, soveværelse med faste skabe, samt endnu et værelse.
(10, 11 & 12)

Badeværelset (10) indeholdt et toilet, en vaskekumme og et fritstående badekar på "Løvefødder".

På den anden væg var der en fast ribbe, som - efter hvad jeg kan huske - kun blev brugt til at tørre håndklæder på.

Fra dagligstuen førte imidlertid en dobbeltdør ind til et kontor - det tidligere kabinet - (13) og derfra igen ind i farfars kontor (14).

Her kom vi ikke så ofte, men jeg husker det som meget spændende, de gange, som det skete.

Kontoret var placeret i det ene tårn, og jeg husker det, som meget rummeligt. Umiddelbart til venstre for døren ind til kabinettet hang der et stort maleri af Christian den IX i hel figur i uniform.

Længere til venstre - op ad væggen - en høj gammeldags skrivepult. På gulvet stod en slags glas-montre indeholdende en gipsmodel af Toldboden.

Midt i rummet stod et solidt bord med højryggede og læderbetrukne lænestole omkring.

I det fjerneste hjørne stod farfars skrivebord. En dør førte fra kontoret ud til hovedtrappen (15).

Herude knejsede en messingløve, som tidligere havde prydet toppen af Toldbodens flagstang, stadig stående på sin knop.

Farfar mødte - ihvert fald efter vore dages normer - sent på kontoret, mange gange først omkring klokken 10.

Ved frokosttid gik han tilbage til lejligheden for at spise og for at tage et middagshvil. Herefter tilbage til kontoret, hvor der blev arbejdet til ud på eftermiddagen.

Efter aftensmaden arbejdede farfar ofte til sent ud på aftenen.

Jeg har fået fortalt, at farfar - hver morgen - gik rundt på Toldboden og hilste på sine medarbejdere - altså dem i de høje lønrammer) - med et håndtryk. En sådan åbentlys forskelsbehandling af medarbejderne ligger nok langt fra nutidens opfattelse af "god personalepolitik", men har formodentlig virket mindre stødende dengang.

Ikke desto mindre hed chefgruppen efterdags i folkemunde "De Håndtryksberettigede".

MODERNISERINGEN I 1917.

Da Toldkammerbygningen var færdigbygget i 1897 var den egentlig primitiv, fordi der var mangler ved den som ikke skyldtes bygherren, men Tiden.

Der var blandt andet ikke installeret elektricitet, men bygningen var gasoplyst, og der var ikke indrettet toiletter, selvom bygningen havde sit eget kloaksystem.

Hele bygningen - dog undtagen Pakhuset - blev opvarmet af "et lavtryks Dampvarmeværk", hvis kedler lå i Nordfløjens kelder. Et system af varmekanaler - indbygget i murværket - førte varmen rundt i bygningen.

Omkring 1917 blev et større moderniserings- og vedligeholdelsesarbejde igangsat.

Der blev indlagt elektricitet, og de gamle retirader i gården blev nedlagt, og "moderne" toiletfaciliteter blev installeret i bygningen.

De gammeldags servanter blev erstattet med vaskekummer, og der blev etableret brusebadeværelser i kælderen under Nordfløjen.

Gulvene i kælderrummene op til fyrekælderen blev cementerede, så de kunne bruges til opmagasineringen af lager af kul eller tørv.

På finansloven 1918 -1919 blev der bevilget et beløb på 24.000 kr og på næste finanslov et beløb på 67.000 kr til blandt andet til disse moderniseringsarbejder, men man fik også udskiftet nogle rådne gulve og sammenstyrtede kloakrør.

Sidst - men ikke mindst - fik man forøget pakhuskapaciteten, men det vender vi også tilbage til.

FORHALLEN

Forhallen er domineret af et stort malet "træ" på den væg, som er lige ud for indgangen.

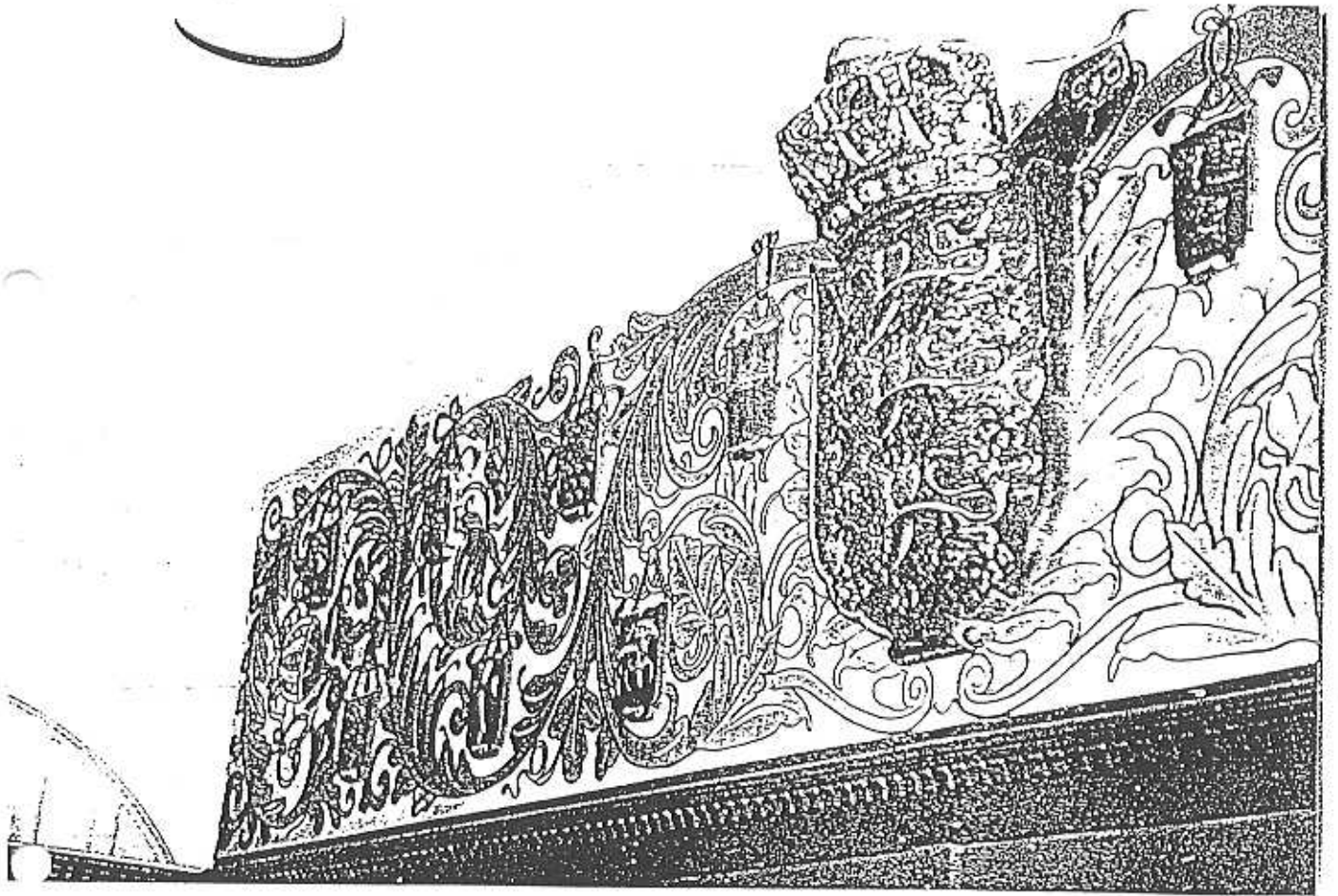
Træet er malet i sarte pastelfarver, og på grenene hænger 14 våbenskjolde i stuk.

Centrum er det danske rigsvåben. Et stort skjold med de springende løver.

En ugle vogter hver side af rigsvåbenet, medens små sangfugle titter frem mellem grenene. Slinger snor sig rundt, og selv et par guldsmede svirrer.

Som man bemærker, har der ikke været mange penge til vedligeholdelsen af dette billede, fordi der er blevet lappet lidt rundt med en lys maling ind mellem grenene.

Våbenskjoldene omfatter de landområder, som - på den tid - havde tilknytning til den Danske Krone.

FORHALLEN MED TRÆET

- Våbenskjolde
- Ugler
- Rigsvåben

Således er:

En elegant sølvsvane med krone om halsen (STORMARN).
 2 løver (SLESVIG).
 3 kongekroner (DEN NORDISKE UNION).
 Dannebrog (DANMARK).
 Tre løver og ni hjerter (Det Danske Våben)

En lindorm med krone (DE VENDERS).
 Et sølvfarvet nøldeblad (HOLSTEN).
 En rytter i guld-harnisk på en springende sølvhest
 (DITMARSKEN).
 De to OLDENBURGSKE bjælker

Et hestehoved af guld (LAUENBURG).
 Et guldkors på blå bund (DELMENHORST).
 En sølv vædder (FÆRØERNE).
 En sølv isbjørn (GRØNLAND).
 En sølvfarvet kronet klipfisk (ISLAND).

I 1989 gennemgik forhallen dog en tiltrængt re-
 novering. Nyt terrazzogulv blev lagt, og nedlagt
 i dette - i sorte sten - det dobbelte A og det
 enkelte T.

Farven i forhallen var da en mørkere grøn, som blev
 rensset ned. Efter nedrensningen fandt man frem til
 de oprindelige farver - gul, brun og en svag grøn -
 sådan som forhallen nu står.

Også granittrappen - helt op til 2.sal - blev rensset
 tilbunds.

Bag muren med "Træet" ligger det rum, som var ud-
 leveringssted for toldbehandlet gods. Lokalet er nu
 også anvendt til kontorforretninger.

Overfor dette rum - på den anden siden af gården -
 er der et åbent halvtagskur, som dengang blev be-
 nyttet til oplag for oliefade og andre let antænde-
 lige varer. I forlængelse heraf lå de retirader, som
 blev brækket ned, da man moderniserede bygningen i
 1917.

SYDFLØJEN

Vejerboden.

Når man drejer ind ad døren til venstre i forhallen,
 kommer man ind i den gamle Vejerbod.

Indtil midt i 1950'erne var Vejerboden et stort rum med trægulv - opdelt af den række søjler af jern, som bærer de øvrige etager, samt af den spanske væg, som opdelte rummet i "Fine Vægt" og i "Grove Vægt"

Efterfølgende indrettede man kontorer i den side af Vejerboden, som vender ud mod havnen, og da Pakhuset blev "nedlagt" i 1971, forsvandt den sidste vægt fra lokalet, og også arealet til gårdsiden blev inddraget til kontorområder.

Trægulvet blev skjult under et påklistret efterhånden meget nedslidt linolium.

Disse kontorer blev også opbygget af "rammer" med lette vægge, som igen - hurtigt - kan nedrives, så rummet nemt kan genskabes, som det så ud engang.

Heldigvis - for man kan ikke, selv med sin bedste vilje, finde denne papkassekonstruktion og dette linoliumslag særligt charmerende.

Men hvilket rum kunne det ikke blive - igen!

Se! Et stort, stort hvidmalet rum - 47 alen i længden - med et hvælvet loft båret - og delt af rød-malede jernsøjler. Se lyset falde ind fra vinduerne i striber, hvor støvet danser, over det gamle trægulv.

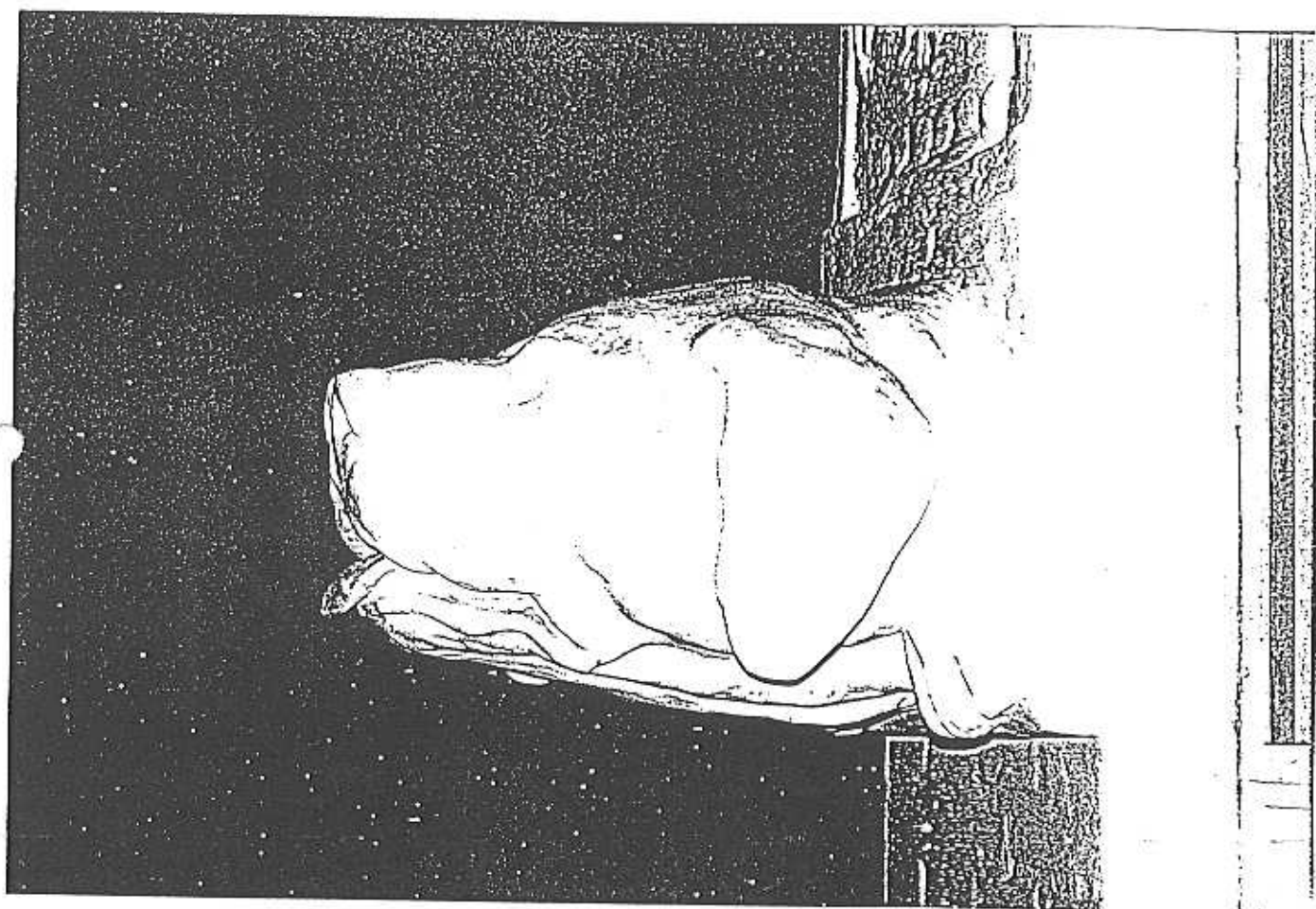
HUNDEHOVEDER

I Vejerboden ser man igen de to store hundehoveder, som man bemærkede i sandsten på facaden - over hoveddøren. Denegang i en slags gips, som er hvidmalet.

Man siger, at hunden er en "Broholmer".

En stor, tung, gul dansk hund, hvis race uddøde lige efter 2.verdenskrig - opkaldt efter den herregård på Fyn, hvorfra racen stammer.

En Kongelig hund kan man sige, for Grevinde Danner er afbilledet med en sådan hund liggende ved sine fødder.

EN "BROHOLMER-HUND
VOGTER INDGANGEN TIL
VEJERBODEN

Denne hunderace skulle - efter sigende - have haft en sjælden god lugtesans. En formidabel evne til at lugte sig frem til byttet.

Her er igen symbolikken , fordi det er både "Vist og Sandt", at en god Tolder altid haft evnen til "lugte" sig frem til Fup & Fiduser.

Man kan også forestille sig, at Hack Kampmann har sat hundene på bygningen, fordi de vogter indgangen til Toldboden, men de vogter også indgangen til Vejerboden - med de værdier, som har været oplagt.

Hvorfor den ene hund har tungen ud af munden kan man så overveje, men det kunne måske være for at labbe en særlig interessant lugt helt op.

Måske er det, som nogen siger, fordi hunden sveder på grund af hårdt arbejde. Dette vækker igen minder for Tolderfolket.

Over hvert hundehoved - nøjagtig som på facaden af bygningen - er der et smalt relief, som viser den mangefold af måle- og veje instrumenter, som man tidligere opgjorde tolden og afgifterne efter.

På relieffet over hunden til havnesiden bemærker man - når man ser nøje efter - at der ligger en kat på spring med viftende hale, medens der - på relieffet til gårdsiden - sidder en stor rotte.

Og rotter har der såvist været. Bygningen ligger meget tæt på havnen og de indkomne skibe, og der har været bjerge af indkommet gods, som har været et slaraffenland for disse dyr.

Et hemmeligt liv må de have levet i mørket. Når arbejdet stoppede i Vejerbod og i Pakhus, og gaslysene blev dæmpet og slukket, så er rotterne dukket frem fra deres skjul på jagt efter noget spiseligt.

Så der MÅ også have været katte i Pakhuset til at holde dette rent for disse spidssnudedede skadedyr.

Og der HAR været katte.

Så sent, som op i 1960'erne, logerede der to katte i pakhuset. To sorte med hvidt bryst. Ofte sad de - mystiske og uudgrundelige - på en palle indenfor døren i Pakhuset.

"Statsansatte" var de - skønt lønrammen er ubekendt - fordi Toldkamret betalte et månedligt tilskud på 7 kr til deres forplejning - ud over de madrester, som nogle af medarbejderne tog med hjemmefra. Resten af føden måtte de selv skaffe.

Således som hundene vogter indgangen til Pakhus og Vejerbod for to-benede "banditter", således vogter katten for de fir-benede.

SKIBENE

Over en dør ud til gårdsiden er der et farvelagt relief af et skib. Her i gips - og på facaden i sandsten.

En båd, som roligt glider forbi et fyrtårn. En bredbaget madamme - bygget til sejlads i roligt farvand.

En hollandsk model, bygget til at sejle på kanalerne - men her kysttrafik, medbringende gods fra kystby til kystby.

Samme form for gips-relief ses over en dør nederst til højre, men her er det et helt andet sceneri.

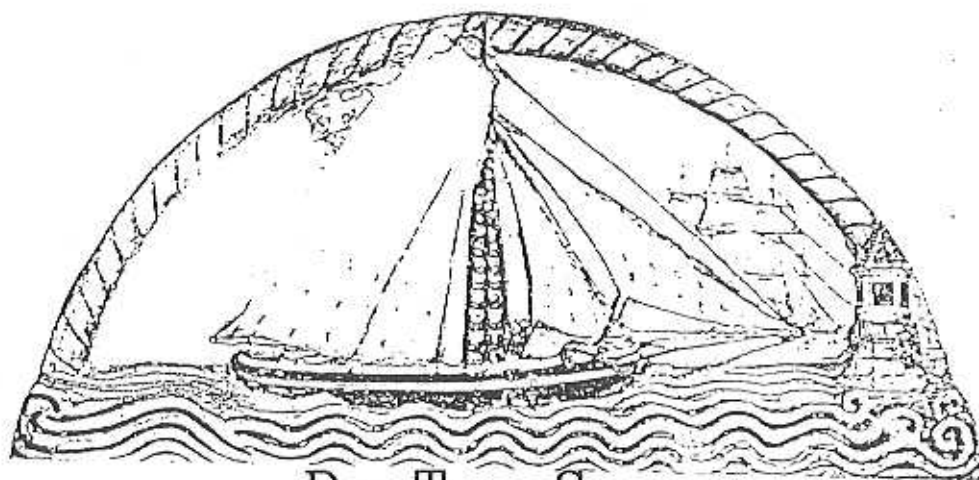
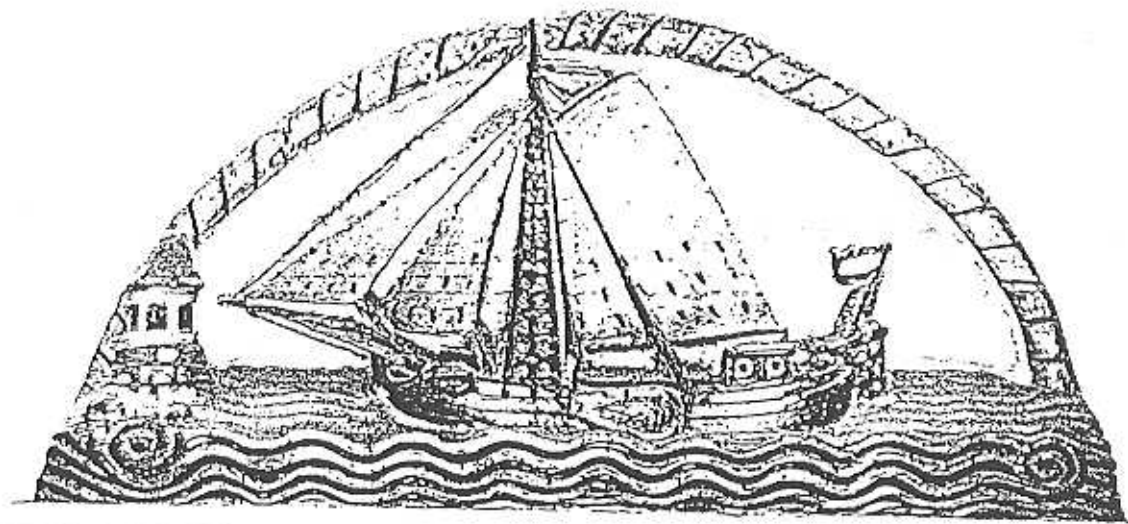
To skibe på samme billede. To helt forskellige skibe. Det forreste skib flyver over billedet med alle sejl sat. Et elegant skib, som - med vindens hjælp - kløver vandet. Måske en "jagt".

Bagved endnu et skib med et sådan rumfang, en sådan tyngde og så mange sejl, så man godt kan forestille sig, at det vender tilbage - efter måneder på havet - fra Fjerne Kontinenter fyldt med varer "derude fra".

Begge billeder hænger helt sammen med bygningens formål.

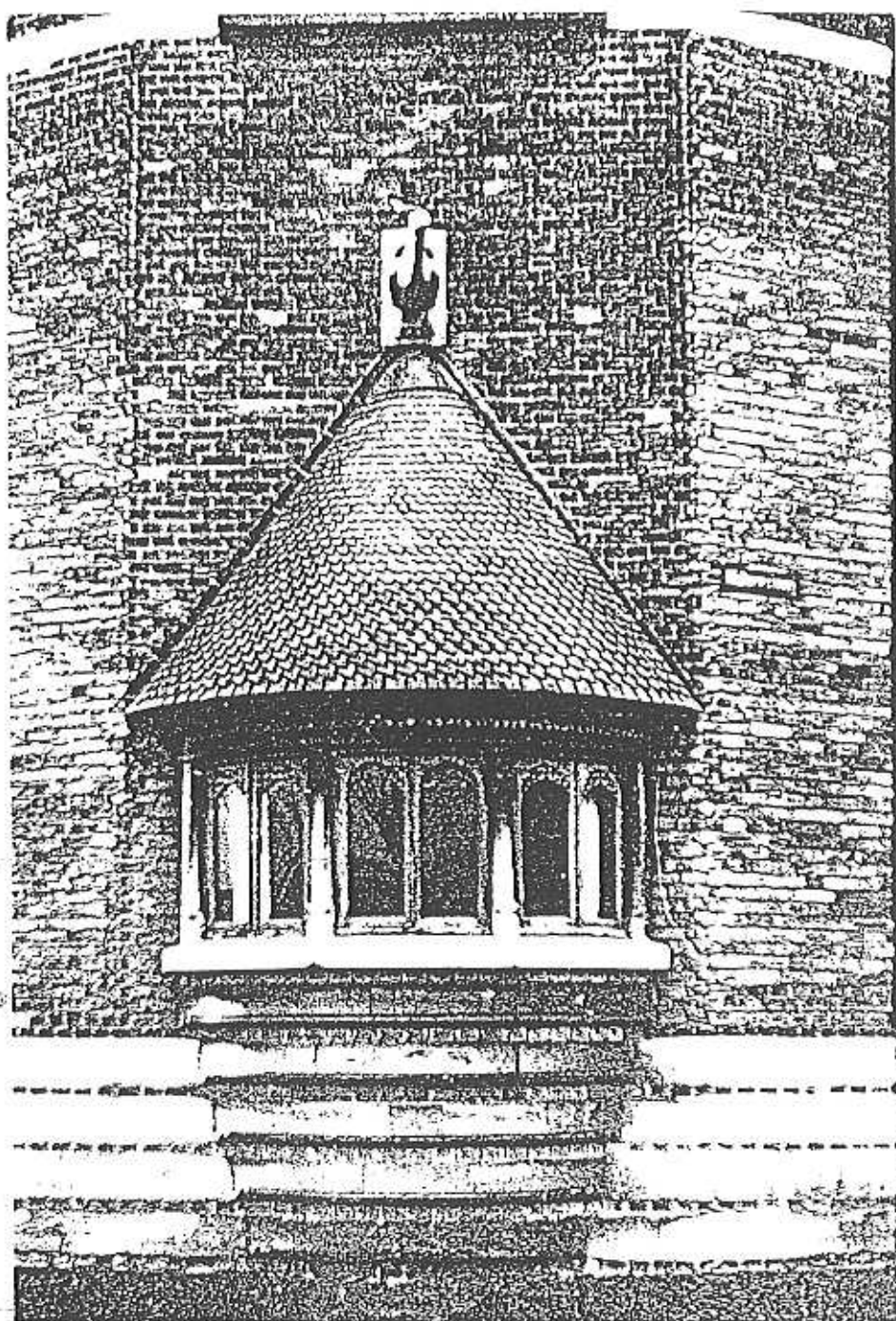
DEN SYDLIGE LANTERNE

Når man går ind gennem den anden dør på venstre hånd i Vejerboden, kommer man ind i det sydlige mindre tårn.

DE TRE SKIBE

- Det bredbagede Kystskib
- Den hurtige "Jagt"
- Den store Ostindienfarer

DEN NORDLIGE LANTERNE

Chefkontor var funktionen, og det ses.

Under loftet løber et bredt træpanel med felter skiftevis med stjerne og halvmåne, nøjagtigt som under tagudhængen på facaden.

Over en lille rundbuet døråbning i det inderste hjørne nærmest vokser en stor svømmefugl ud gennem væggen, stående på en grå sten med påmalede tangplanter. Fuglen er hvid. Det er en sule. Det står i de gamle papirer.

Den rundbuede døråbning giver adgang til et udhæng på tårnet. En "lanterne" kaldet - og ikke et udhæng eller en karnap. -

Logisk navn egentlig, fordi den minder om disse lanterner - med flad bagside - som man kan hænge op på en krog i væggen.

På nogle af Hack Kampmann's elegante skitser til byggeriet bemærker man, at disse "lanterner" - der er een på hvert tårn - ikke er tegnet på før i sidste øjeblik. Måske en detalje, som er faldet han ind i sidste øjeblik.

Loftet i denne "lanterne" er hvælvet - smukt i guld og bløde farver. Midt på loftet - i guld - en kompas-rose, hvor Nord er kronet med en kongekrone.

Omkring og rundt om kompas-rosen er der bløde, grønne linier - bølger - hvor tang og fisk svømmer.

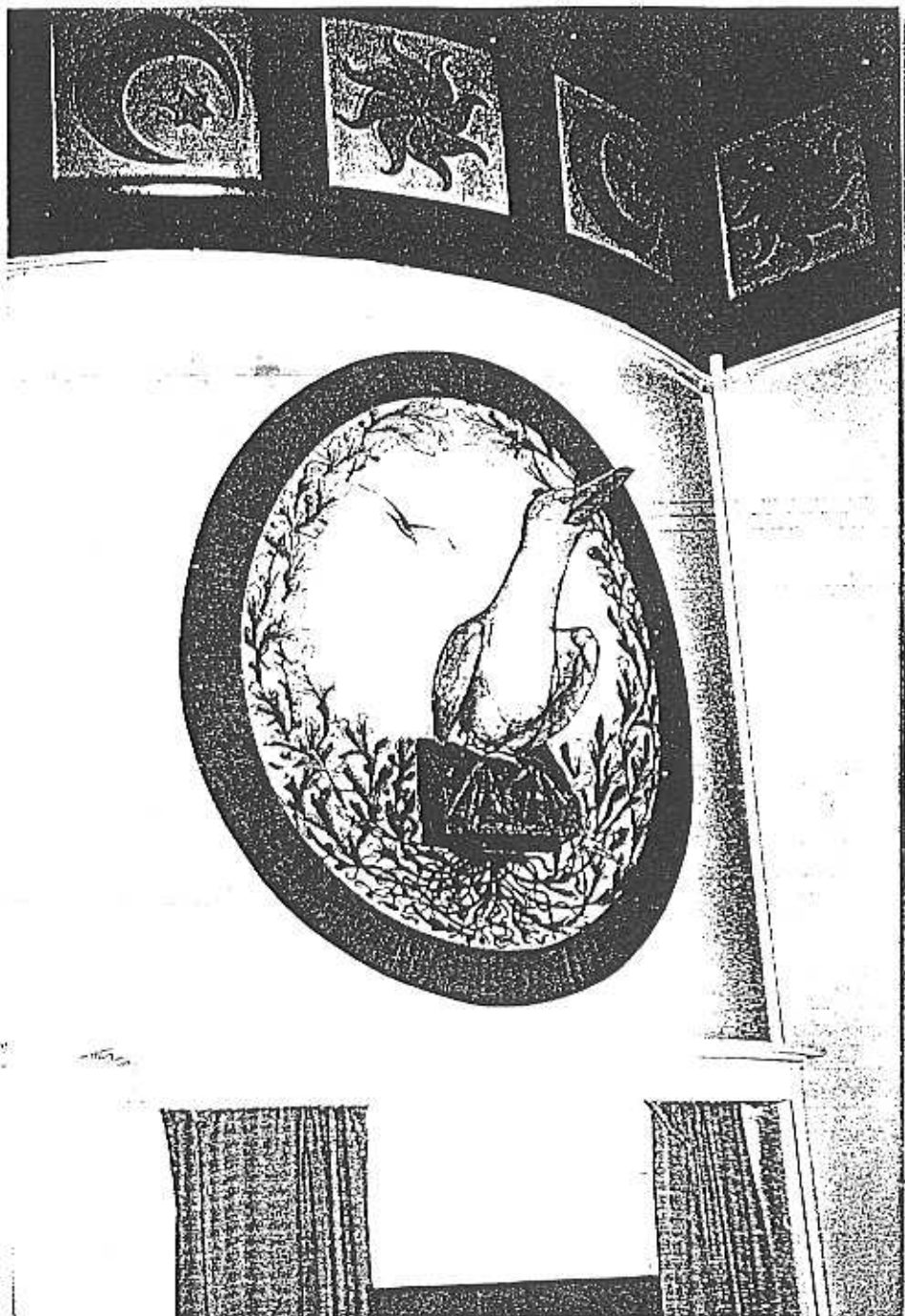
Som afslutning af loftet - inden det møder væggen - er der et malet bånd af krabber, som klo ved klo, ser ud til at være med i en mystisk rituel dans.

Måske "tilbeder" de Solen (kompas-rosen).

Under billedet af de helt bedårende dansende krabber løber en frise på væggen i en helt anden stil og farvevalg end loftet.

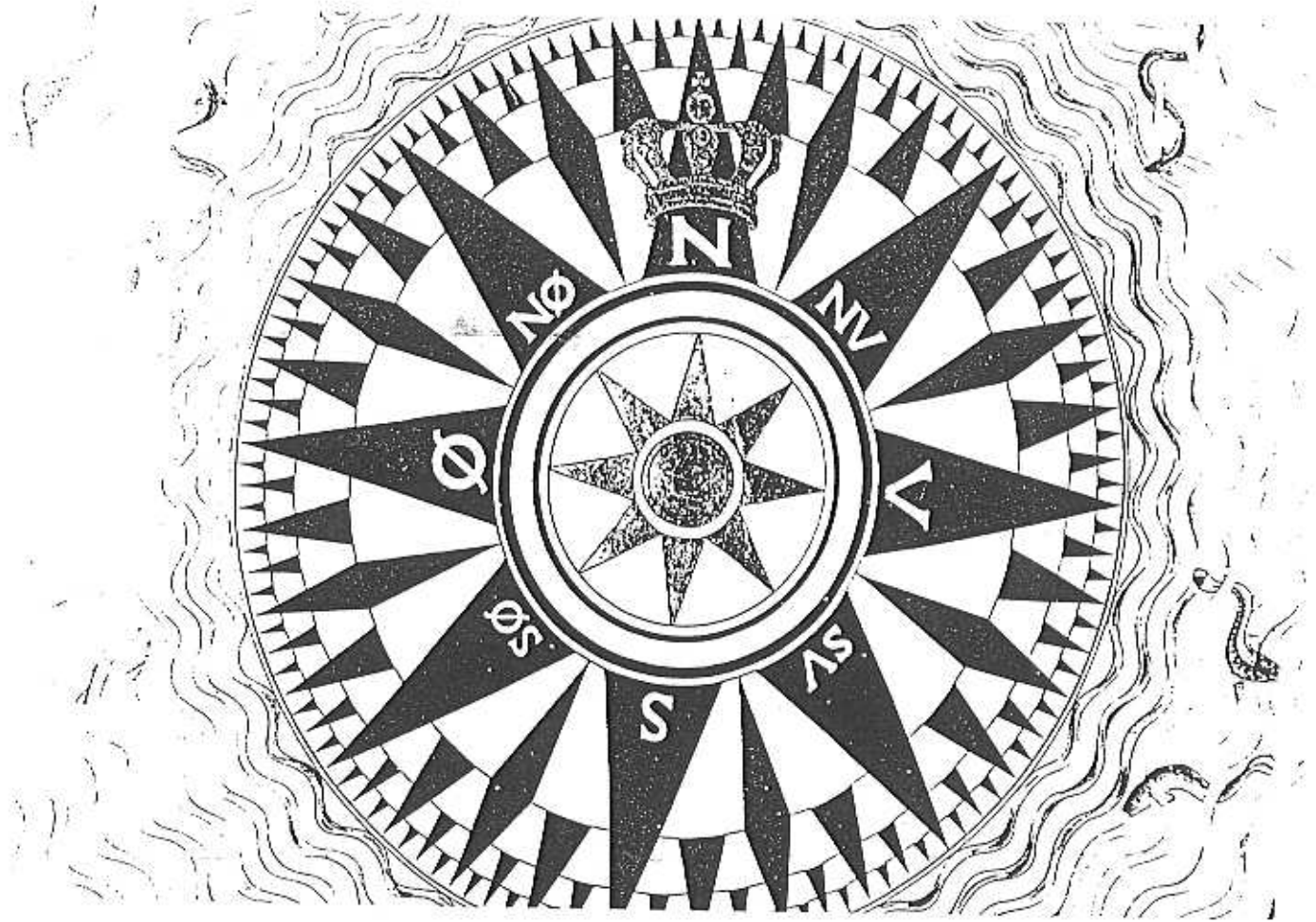
Stramt opbygget i ens billeder ses skiftevis timeglas bundet sammen med sangfugle, som sidder på en guirlande. Farverne er en mørkere gul, hvorimod motiverne er sat op i silhuet gennem en brun farve, og virkningen er "glaseret".

Fra ren rund, blød "Jugend" til stram, elegant "Fransk". En forbløffende stilændring.

SULEN OVER DØREN TIL
DEN SYDLIGE "LANTERNE"

- Båndet med stjernen og halvmånen fra Århus Byvåben

KOMPAS-ROSEN I LOFTET
PÅ DEN SYDLIGE "LANTERNE"

Over døren ind til kontoret ses den "fødselsattest", som Hack Kampmann lod indskrive i sirligt malede bogstaver i samme franske farvetone til minde om den dag, hvor bygningen blev taget i brug af dem, som den blev bygget for.

14. FEBRUAR 1898

I næsten tre år byggede de på denne perle af en bygning, og modsætningen til meget af nutidens byggeri er slående.

I dag ser det ofte ud til, at man graver ud i lyn-tempo, smækker betonelementer op og "sminker" med mursten, så det kommer ud til at se ud, som et rigtigt hus. I sådan en fart, så der - lige med eet - står en bygning, som man ikke kan huske, om den også stod der, da man passerede sidst.

"Lanternen" på det nordlige mindre tårn var til fortoldopsynet, som en udkigspost, og der kan ikke have været et skib, som de ikke kunne følge - fra det øjeblik, hvor det gik ind i Århus bugten. I klart vejr kan man se detaljerne på Mols.

Denne nordlige "lanterne" er i meget enklere udførelse. I loftet er der kun på svag grøn baggrund ankre, og ankret er jo skipper Clemens bomærke og på loftet - ligesom kompas-rosen - er midtpunktet Århus Byvåben.

Der er den samme faste bæk med polstrede hynder langs væggen rundt om et ovalt bord, og der er de samme små vinduer omkranset af sirlige træsnitteri-arbejder.

PAKHUSET - OG KÆLDRENE UNDER BYGNINGEN.

Pakhuset er i tre etager, og denne bygning er "hæftet" vinkelret på den sydlige fløj.

Fra Vejerboden går man ud gennem en stor, tung jerndør, og så står man i den del af huset, som for mange - gennem tiderne - har været bygningens hjerte.

Et pulserende hjerte, hvorom alt rørte sig, nemlig omkring det oplagte gods.

Pakhuspladsen i stueetagen er på 570 m², hvortil der kommer 1. og 2. loft på henholdsvis 480 m² og 400 m², og allerede her kan man se, hvordan etagerne indsnævres på grund af de tre gavle, som bygningen er forsynet med.

Ved bygningens indvielse i 1898 fremkom en højtstående embedsmand med den udtalelse, at Århus nu havde tilstrækkelig Toldbod for de næste 100 år.

Allerede 20 år efter var bygningen alt for lille til at rumme alt det gods, som kom ind. Under den store import af gods i 1919 var alle rum fyldt op til bristepunktet, og man måtte endda oplægge gods i snart alle havnens pakhuse.

Ydermere fyldte man en tid over 3 tønder land privat pakhusplads op med gods, samtidig med, at man havde gods på åben havneplads.

Toldinspektør Bang måtte - ved sin tiltræden i 1917 - finde en løsning på dette problem, og det var i den forbindelse, at man fik de forholdsvis store beløb på finansloven.

Tilbygning var for kostbart, og det lod sig heller ikke gøre af pietetshensyn overfor Hack Kampmanns toldkammerkompleks, så der var kun een mulighed tilbage, nemlig denne, at man gravede i dybden.

ENDNU EN ØJENVIDNE

BERETNING

TOLDINSPEKTØR BANG

SIGER:

"Der er Kælder under hele Toldkammerbygningen, men kun en mindre Del i Nordfløjen var taget i brug til Fyrkælder. Resten henlå ubenyttet og var så lav, at ingen Voksen kunne gå oprejst.

Desuden var den saa fugtig, at man til Tider måtte have Vandstøvler paa for at færdes dernede.

Arbejdet med at uddybe og udtørre kælderen under det store Pakhus lykkedes over alt Forventning.

Der blev udgravet adskillige Hundrede Vognlæs Fyld, hvorved man opnåede en højde i kælderen på ca. 2 meter, men man måtte også grave ned i en Dybde, der ligger få cm. over daglig Vande.

Bunden blev drænet, og en Samlebrønd med automatisk virkende Pumpe blev anbragt for at holde Kælderen tør.

Da Kælderen var færdig, blev der midt i denne anbragt en elektrisk Elevator, der forbandt Kælderen med Stue, 1.Sal og 2.Sal.

Den udgravede Kælder gav et ekstra Pakhusareal på 480 m², hvortil man fik alt det uudnyttede areal på 1.Loft og 2.Loft, som man ikke havde kunnet udnytte fuldt ud, da man kun havde den Hånddrevne Elevator.

Det vil altså sige, at man ved Anbringelse af en elektrisk Elevator og Udgravningen af Kælderen under Pakhuset opnåede en fordobling af Pakhuspladsen.

Året efter udgravede man Kælderen under Vejerboden på samme maade, og herved indvandt ca. 390 m² ny Pakhusplads."

Sådan er beretningen om, hvordan man alligevel fik "tilstrækkelig Toldbod" for de næste hundrede år, som embedsmanden bekendtgjorde i 1898.

Næsten ihvertfald.

PAKHUSET - STUEETAGEN

Det er et stor, flot rum med en skov af søjler, som løfter nogle jerndragerforløb i sådan en tyngde og længde, så man må forbløffes, men der er ikke noget mærkeligt i det, fordi de skulle bære endnu to etager med tungt gods.

Det slidte trægulv har patina. 2 store porte - een i hver gavl - har givet adgang for det gods, som kom med jernbanen.

Nu bliver rummet kun brugt som en kirkegård for kasseret kontormøblement, som mellemstation for papir til genbrug samt til depot for blanketter, formularer og kuverter.

Men selv dette kan ikke skjule harmonien i linierne i træloftet, i det slidte trægulv, i skoven af rød-malede søjler, som støtter jern dragerforløb af langstrakte længder, fordi GODT håndværk kan ikke skjules.

Luk øjnene et sekund og se tilbage i tiden - før 1971.

Hele rummet er fyldt med papkasser, trækasser, baller og bundter af alle størrelser og faconer.

Sække, som lugter af jute, bundet til, adresseret i et fjernt land, medbringende tusinde lugte derude fra.

Mennesker myldrer rundt. Pakhusbetjente i kitler brækker kasser op med koben, tager bestik af indholdet, skriver ned og sender kunderne videre til betaling.

Lugten, støvet og støjen - en verden for sig selv - en blanding af Den Vide Verden i eet rum.

Alt dette forsvandt i 1971, da Pakhuset blev "nedlagt".

Toldbehandlingen blev til skrivebordsarbejde. Mere moderne og rationelt, men ikke den fortryllede verden fra dengang, men lidt af Alfestøvet hænger ved, for dem, som husker.....

De to elevatorer er nu næsten antikviteter.

Den, som ligger midt i rummet, er den elevator, som blev nævnt af Toldinspektør Bang. Installeret i 1917, da elektriciteten holdt sit indtog i bygningen.

Nu sover den sin Tornerosesøvn - fyldt med papir - medens den, som er indbygget i muren, stadigvæk trofast i adstadigt tempo bringer Ting og Sager fra etage til etage.

Den har helt sin egen personlighed og lever - føles det - også sit eget liv, for den gør ikke altid, som man forventer.

Så langsom er den, at man har nået at skrive sine budskaber på den væg, som glider forbi.

PAKHUSET - 1.SAL.

En smal trappe af træ fører op til den næste etage. Her er et rum, som er lige så smukt, som rummet i stueetagen.

Her er søjleskoven af træ. Pommersk Fyr siger man, fordi dette træ er hårdt, som stål.

Ja, hele strukturen er af træ. Træ, som sagtens holder de næste hundrede år.

I rummets halvmørke kommer lyset ind gennem de støvede vinduer, og der er en enkelhed og en renhed over det og en tidløshed over det, som gør det smukt.

De hvide vægge, det brune træ og skifferplader i taget.

Rummet er stadig højloftet, men de tre gavle på bygningen begynder at "klemme" sammen på rummet, og dette giver nogle elegante virkninger.

Man bemærker - flere steder - at træbjælkerne i loftkonstruktionen er forsynet med romertal. Det er blevet fortalt af kyndige, at træforløbene er af sådanne længder, at man ikke kunne tilvirke dem på selve byggepladsen, men at de måtte hugges til ude i byen - og derfor var de nummererede, sådan så man vidste hvor i konstruktionen, at de skulle anbringes.

Fra et af de små vinduer ud til gården kan man tydeligt se detaljerne på det store hovedtårn og på nordfløjen.

Særligt tydeligt bliver skakbrætsmønstret - af murstenene med A'erne og T'et - på det store hovedtårn, men man kan også tydeligt se, hvordan detaljerne på nordfløjen "samler" denne bygning og gør den særdeles seværdig.

Noget, som absolut IKKE er seværdigt, er den opklaskede bygning, som har lagt sig tæt op ad Pakhuset til gårdsiden. Den er ikke bare grim, men den er også uhensigtsmæssig med hensyn til tagkonstruktionen.

Eftersom bygningen var fredet i klasse A - så var der ikke mange i 1955, som kunne forestille sig, at der blev givet tilladelse til opførelse af denne tilbygning, men det blev der, og arkitekten var endda C F Møller.

Årsagen var selvfølgelig, at Pakhuset igen blev for småt til både oplagring og udlevering. Udleveringen blev herefter flyttet til dette nye annex, hvorefter der igen blev bedre plads i Pakhuset.

Et godt udsyn til jernfuglene på jernrederne får man også fra disse vinduer på dette loft.

PAKHUSET - 2. SAL

Endnu en trappe af træ leder op til tusemørket på dette loft, hvor man - ubegribeligt nok - oplagrede de tungeste containere.

En ganske anden struktur end i de to forrige rum, men lige så spændende, fordi de tre gavle faktisk giver rummet hele tre sidefløje.

Duernes efterladenskaber, den særprægede struktur, stilheden, tusemørket og elevatorens endestation giver et indtryk af dyster forladthed, som er meget fascinerende.

Tre etager med hver sin personlighed.

KÆLDEREN UNDER PAKHUSET

Dog må man ikke glemme kælderen. Den kælder, som Toldinspektør Bang lod udgrave i 1917 for at skaffe mere plads.

En tung jerndør kræver kræfter. Den glider til siden og en fugtig, muldagtig køling luft strømmer en i møde.

Kælderen strækker sig laaangt ind i dunkelheden, men her er skoven af træsøjler afløst af en skov af jern.

Ikke de elegante langbende jernsøjler fra de andre etager, men kraftfulde, omfangsrige, lavstammede jernkonstruktioner på hvis ryg hele Pakhuset hviler.

Et hvidkalket støbt fundament hæver hver enkelt søjle mindst en meter over gulvet, og man kan tydeligt se sig HVOR lavt der har været, inden man gravede kælderen ud.

Jerndragerne på tværs af rummet ligger stadigvæk sådan, at en forholdsvis høj person må bøje hovedet for at passere.

Lyskontakt efter lyskontakt forjager dunkeltheden, så det bliver muligt at se den kompakte konstruktion.

Skidt og skrammel, bygningens reservedele, arkiverede bunker af sammensnorret papir og stabler af tomme arkivæsker har - indtil for kort tid siden - fyldt rummet op, og det gav kælderen en særlig karakter.

Nu er det næsten tomt, men det er ikke mindre spændende, blot med en helt anden karakter.

En muldlugt, en fugtig luft med en snert af kulde og lidt sivende vand.

Inde bagerst glimter gulvet, som frosset vand, men det er krystaller fra de kemiske processer, som ofte finder sted i gamle bygninger.

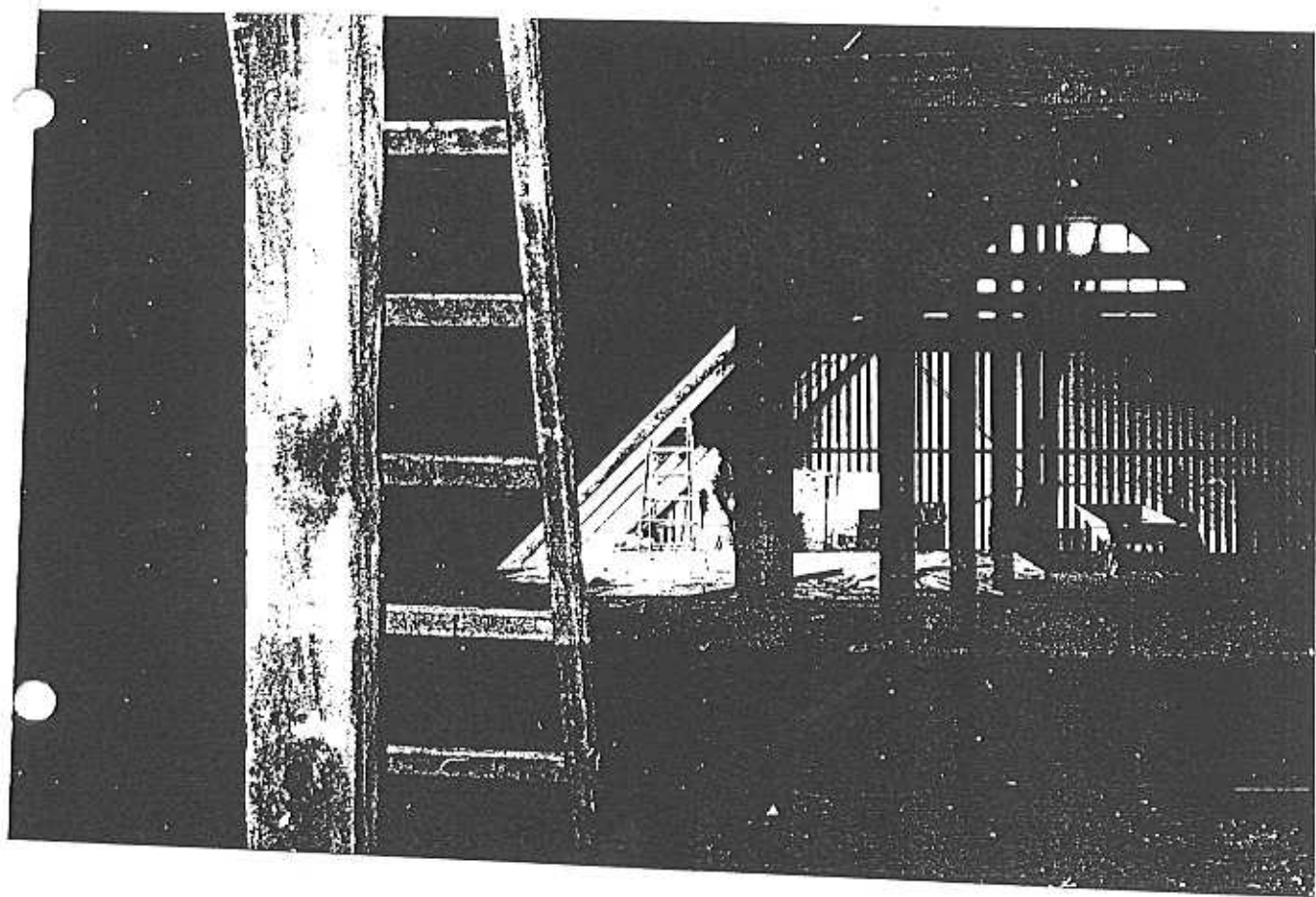
I hjørnet - lige inden for døren - den samlebrønd, som Toldinspektør Bang omtalte.

Kælderen under Vejerboden, som Toldinspektør Bang efterfølgende lod udgrave, er igen af en helt anden slags.

Der er højt til loftet. Lunt, støvet og veloplyst - med endeløse rækker af reoler. Som et bibliotek - forglemt af mennesker, men det passer ikke, fordi det er dagligt i brug.

Lyset fra de små støvede vinduer under loftet kommer og går ligesom fra et fyrtårn, når bilerne på gaden passerer forbi, fordi kælderen ligger - som Toldinspektør Bang nævnte det - under gadeniveau - faktisk lige omkring eller endda under vandlinien i havnen.

Elevatoren i muren starter hernede, og den går op til øverst under loftet på Vejerboden.

DET ØVERSTE LOFT OVER
SYDFLØJEN

LOFTET OVER VEJERBODEN.

Dette loft er igen helt anderledes end lofterne i Pakhuset. Ikke de samme elegante og storslåede - men dog intime - rum med mønstre af lys og skygger, men dog værd at se.

Når man kommer ud af elevatoren, finder man, at der er meget højt til loftet. En smal stige midt på gulvet går hele vejen op til den høje tagryg, hvori er et lille vindue.

Man kan undre sig over, hvad den har været brugt til. Den eneste åbenlyse forklaring er, at en skorstensfejer har brugt den, eller det kan bare være en stige til brug for en taginspektion.

Det ser sjovt ud!

Hvis man stiller sig med ryggen op ad elevatorordøren, ser man, at resten af loftet er opdelt i to niveauer.

Det laveste niveau, som vi står på, er delt af en trappe af træ, hvor der - langs med - er en meget slidt slidske af træ.

Til venstre for os er der et indhak uden for en dør, som gemmer på endnu et arkiv. Indhakkets er også opmagasineringsplads for møbler, skabe og hvad man ellers kan forestille sig.

TOLDOPLAGSGANGEN

Til højre for os ser vi en lang korridor. På hver side er der rum. Rummene ud mod havnen er små - med hvidkalkede vægge, og rummene til venstre er større med bræddevægge.

Korridoren er charmerende - også selvom den bliver brugt til opmagasinering, fordi der er en skarp kontrast mellem trævæggen til venstre, de brune tværbjælker og de hvidmalede vægge til højre med alle de små dørindgange.

En støvet tysthed hænger i luften.

Sådan var det ikke før, for da var det en travl etage med toldoplag.

Et firma kunne få tilladelse til at oplægge de indførte sendinger i eget aflåst rum uden betaling af afgifter.

Når man fraførte en sending - eller dele deraf - erlagde man da først afgifterne til staten.

En lønsom måde for disse firmaer, fordi de behøvede ikke at ligge med et afgiftsberigtiget lager i forretningen, men de kunne afgiftsberigtige efterhånden, som de fik brug for det.

Nu er alle rummene fyldt op med arkiveret materiale - noget i smuk orden på hylderne, og andet i mere spredt uorden.

Hvis man går helt ned gennem korridoren, og når man ser ind gennem døråbningerne - helt nede til højre - vil man finde, at man faktisk står i "Hatten" på det sydlige mindre tårn med den smukke "lanterne" i stueetagen.

Man må her bemærke, at skifferen ikke kan ses, fordi der er lagt en tæt træbeklædning på under den - og dette giver en særlig virkning. Også her kan man glæde sig over den kraftige bjælkestruktur med romertallene, som sikrer, at puslespillet bliver lagt rigtigt.

Det øverste loft over Sydfløjen, hvortil adgangen er trappen af træ, har også været brugt til gods, men hertil går der ingen elevator. Der er kun denne træslidske, som går langs med trappen, så det må have været gods, som har været let at håndtere.

Rummet står tomt nu, og det er - set fra den nordligste ende - et smukt rum i træstrukturen.

Her ligger skiffertaget blottet.

Skiffertaget på hele bygningskomplekset blev - som før nævnt - skiftet omkring 1986, og udgiften hertil var et beløb nær de 3 mill.kr.

Det er ikke alene dyrt at bygge, men det er også dyrt at vedligeholde.

Om sommeren er der en frygtelig varme under dette tag, og den sorte beg, som sammenhæfter pladerne, smelter ofte ned på gulvet i klatter af tyggegummi-konsistens, som har en vis forkærlighed for skosåler.

Det fjerneste af tagvinduerne til gårdsiden viser den bedste og nærmeste udsigt til skorstenene med fuglene og rederne. Vinduesrammen indrammer dette motiv så net, så man næsten kan skære billedet ud og sætte det i fotoalbum.

Interessant er også en fantatisk udsigt til taget på det store midtærtårn. Endnu mere overvældende virker det, fordi det er så tæt på. Læg mærke til en luge øverst på taget - lige under flagstangen, men den vender vi tilbage til.

MIDTERTÅRNET

Fra loftet under Sydfløjen går man direkte ind i det store midtærtårn. En bred trappe går op til næste etage, og på væggen ser man, at der sidder en sort kasse med en sort stang, som går op gennem loftet.

Vi befinder os lige bag ved urskiven, som ses på facaden omgivet af tre fag vinduer på hver side.

Ud gennem disse vinduer er der en fantastisk udsigt over Århus Havn, over havneindløbet og hele vejen over til Mols.

Der er endnu en trappe, fordi vi er højt oppe, men vi skal endnu højere op.

Den næste etage er taget under Tårnet, og den er ubeskivelig - for ord dækker ikke, og fotografier viser kun små løsrevne stumper af virkeligheden.

Taget over rummet synes at strække sig helt op i himlen.

En konstruktion af tømmer, hvis længder, lethed og struktur giver en svimlende oplevelse.

Udførelsen og kvaliteten i håndværket en tilfredshed at se på. Det holder sagtens hundrede år endnu.

En træstige - eller trappe, hvis man er høflig - løber hele vejen op til den sidste platform, som ender oppe ved roden af flagstangen.

Det kan se ud som om, at stigen - med alle dens drejninger og vendinger - hænger frit i luften kun hæftet sammen af alle de små platforme, som leder den ud i endnu en anden retning.

Den svævende fornemmelse kan ligne den, som man får, når man ser et spindelvæv, som let og elegant uden tyngde svæver i luften - kun fortøjet til et græsstrå eller til en gren i hjørnerne.

Belønningen for en tur op ad stigen - med gelænder i den ene side - til øverste platform er en vidunderlig udsigt over Århus by.

F L A G E N E

Flaget hejses fra denne øverste platform. Den lem, som blev nævnt under passagen af loftet over Vejerboden, åbnes udad, og man står herefter midt i den frie luft, kun beskyttet af kanten på lemme til knæhøjde. Dog er der en sikkerhedssele, som man skal hæfte sig fast i.

Flagene hænger frit ned i luften fra øverste platform med samme effekt, som da Dannebrog faldt ned fra himlen.

Nogle af dem er godt flossede, for der er ikke langt til en vindfløj på hver side af flagstangen.

En vindfløj med spidser, som bliver til modhager, når vinden driller, og så bliver det ikke sjovt at hejse flag.

U R E T P Å F A C A D E N

På dette loft finder man også ur-mekanismen til facadeuret.

En regning i arkivet fra 13. august 1898 siger følgende:

Hrr Toldinspektør Scharfenberg her.

"Hoslagt fremsendes 3 Stk Regninger vedrørende Inventaret til Aarhus ny Toldkammerbygning nemlig Levering af Uhrværk og Klokke samt Opstilling samt Opstilling af Klokkestolen m.m. hvorefter tilkommer:

Regning No. 1. Bertram Larsen Kjøbenhavn 1111 Kr. 00 Øre.

Regning No. 2. Klokkestøber L. Andersen Aarhus 200 Kr 00 Øre.

Regning No. 3. Tømrmester P. Hansen Aarhus et Beløb på 69 Kr. 48 Øre.

1.380 Kr 48 Øre

hvilket beløb bedes foranlediget anvist de Paagjældende til Udbetaling henholdsvis i Kjøbenhavn og Aarhus.

Aarhus 13.aug.1897

Underskrevet H Kampmann

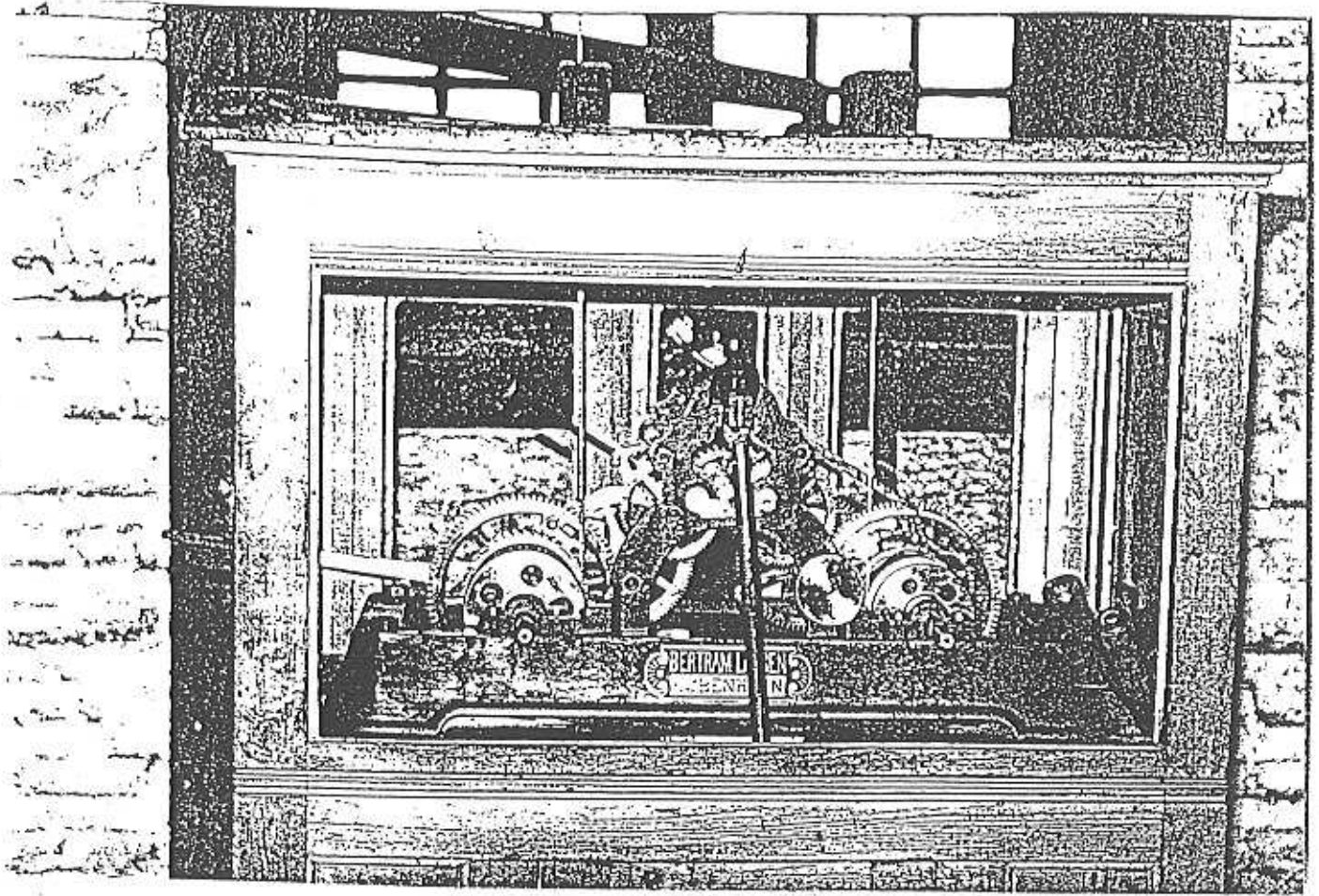
Under denne underskrift er der tilføjet endnu et beløb på 12 kr. til P.B Nissen, for hvad vides ikke, men den samlede regning for klokke og ur kom herefter til at lyde på 1.392 kr 48 øre.

Urværket kræver et ugentligt besøg af en urmager, som skal vinde lodderne tilbage på plads under loftet.

Den sindrige mekanisme, som får facadeuret til at tælle døgnets timer, og som får klokken på taget til at understrege dem, er "indkapslet" i en glaskasse, som hviler på en trækasse.

Med akkurat den samme effekt, som når man - i hine tider - byggede helgenskrin til hellige mænd & kvinders bene.

En urmekanisme er fascinerende at se på. Spidse takker bevæger sig i ryk. Hvert ryk udmåler et nøjagtigt tidsinterval, så man - rent bogstaveligt - får en fornemmelse af Tid.

URVÆRKET I TÅRNET

En mekanisme går ned gennem gulvet til den sorte kasse på den underliggende etage, og denne mekanisme bevæger viserne på tårnuret, men et andet arrangement af snore og bevægelige træ-arme går op mod vindueskanten.

Samtidig med at viserne sluger et kvarter, en halv time, en time, trækkes der i en snor, som trækker i en træ-arm, som trækker i en snor.

Pludselig fyldes loftrummet af drønene fra den lille sorte klokke - til 200 Kr - under det udbyggede ly på taget.

FRA KVIST TIL KÆLDER.

Fra tårnet går en trappe igen ned, som forbindelse til den nuværende kantine. Denne kantine er nævnt tidligere i historien, men inden den - i 1981 - blev indrettet, var den blot et råt loft, som man benyttede til tørreloft, da man havde embedsbolig i den underliggende etage.

På de store strøer havde man lagt en gangbro, sådan så man kunne passere fra den tidligere frokoststue, beliggende i samme niveau i Tårnet, til bagtrappen yderst i Nordfløjen.

Det var et charmerende loft!

Da man byggede kanten i 1981 fandt man - under gulvet tæt ved skorstenen - nogle knoglerester.

Helt nøjagtigt en lårbensknogle, en armknogle og et par mangelfulde kranier.

Altså ingen gammel mordsag, fordi hertil manglede vist en del, men indtil dato et u-løst mysterium.

Der havde imidlertid været udlejet værelser både til lægestuderende og til skuespillere fra Teatret på denne etage, og det kunne muligvis være nogle af dem, som havde hygget sig med denne nedgravning, måske efter en fugtig fest.

Knogleresterne blev afleveret til Retsmedicinsk Institut, og her befinder de sig formodentlig stadigvæk i en lille papkasse.

Hvis man fortsætter ned ad bagtrappen i Nordfløjen - den, som går ned til døren i gavlen udenfor den store gitterport til gården - kommer man forbi en moderne installation, nemlig et flex-ur.

Dette tæller - ligesom uret på facaden - også timer, bare med et andet formål, og ikke helt så højlydt.

KASSERERKONTORET .

Kassererkontoret ligger, som tidligere nævnt, i stueetagen i Nordfløjen. Dengang, som nu, et centrum for aktivitet.

Toldinspektør Bang nævner, at Toldkasserer Lund endelig fik de pulte til Kassererkontoret, som han så længe havde ønsket sig, da de store bevillinger kom i 1917.

På et billede fra 1931 ses indretningen af kassererkontoret. Det var et smukt rum med høje buede lofter, jernpiller og en lang skranke af mørkt træ, som adskilte publikum fra de skrivepulter, som man dengang benyttede, og som Toldkasserer Lund så brændende havde ønsket sig.

Væggene var malet mørke op til en højde af lidt over 2 meter.

Rummet står der stadigvæk i den oprindelige struktur. Blot er farverne blevet til blå og hvidt, og skranken er stadigvæk skillelinien mellem kunder og ansatte.

Der er sat lyd-isolerende plader på væggen, fordi det er et rum, som "summer" af aktivitet.

Pultene er nu væk, erstattet af skriveborde i en lidt mere moderne udførelse. Stempler i hobetal er der stadigvæk, men blækpenner er erstattet af den moderne kuglepen, samt det - for en moderne virksomhed - livsvigtige EDB-værktøj.

Dette rum kan - ligesom Vejerbod og Pakhus - også nemt finde tilbage til sit oprindelige udseende, fordi det ligger tæt under overfladen.

KÆLDEREN UNDER NORDFLØJEN

Som det sidste indtryk må man også gå en tur ned i kælderen under Nordfløjen, fordi denne er helt anderledes end de andre kældre, som vi har været igennem.

Hertil kommer man fra bagtrappen i Nordfløjen, og man bevæger sig nu ned i en kælder, som er rum efter rum. Ikke alene ligger rummene efter hinanden, men der er murede åbninger ind til rum, som ligger ud til Havnesiden, som er af særlig interesse.

De har en vis lighed med de katakomber, som ligger under Kronborg, fordi de er mørke, uoplyste med et muldlag i bunden, som er dannet af årtiers affald. Rigtig et sted for en udflugt til u-hyggen. Et stort rum ind mod gården indeholder den dampkedel, som opvarmede bygningen i tidligere tider, medens vor tids moderne fyrrum ligger helt forrest i kælderen - tæt op til den kælderdoor, som ligger i gavlen.

Midt i hele kælderkomplekset leder en smal trappe op til en bagindgang, som har adgang til gården.

Gennem denne bagindgang kan man også komme ud til forhallen i Nordfløjen, hvorfra der kun er få skridt ud til forhallen med det malede træ.

Så er vi der, hvor vi startede.

CIRKLEN ER SLUTTET

Snart er dette herlige hus ikke mere VORES, men når man kommer sejlene med færgen til Århus, får man stadigvæk en enestående udsigt til tre himmelstræbende tårne.....